

Lasse Nordlund

Maria Dorff

Elämämme perusteista

Pohdintoja työstä, rahasta
ja energiasta omavaraisen
elämäkokemuksen valossa

Palladium Kirjat

La macchina rend schiavi, il braccio liberi.

Koneet orjuuttavat, kädet vapauttavat.

- Lanca del Vasto -

Sisällys

Tervehdys.....3

Elämämme perusteista (Lasse Nordlund)5

Käsintehty elämä (Maria Dorff).....17

Marjasadon säilytys ilman sokeria (Lasse Nordlund).....28

Tervehdys!

Tämän kirjasen ensimmäinen teksti, ”Elämämme perusteista”, sai alkunsa vuonna 1992, kun sain kirjoitettua pohdintani yhteiskuntamme tilasta luennoksi. Kiersin monena talvena polkupyörälläni Keski-, Itä- ja Etelä-Suomessa esitelmöimässä ihmisen työn ja energian yhteyksistä sekä rahataloudessa ja yhteiskunnassa vaikuttavista mekanismeista. Yleisössäni oli kuuntelijoita, joiden mielestä minun velvollisuuteni olisi julkaista aiheestani laajemmin. Minä valitsin silti luennoimisen, sillä etsin keskustelua ja halusin pitää työni sellaisen rahastuksen ulkopuolella, jonka piiriin kirjan julkaiseminenkin kuuluu. Kirjan tuottamiseksi joudutaan kaatamaan puita, valmistamaan teollisesti paperia ja kuljettamaan valmista kirjaa autoilla myyntiin. Ajatus tuntui silloin liian ristiriitaiselta niiden johtopäätöksien valossa, joihin olin päätyneet rahatalouden toiminnasta ja teollisesta tuotannosta.

Työstin kirjoitustani vuosien varrella ja tässä kirjassa julkaistu tiivistelmä ”Elämämme perusteista” nousi alkuperäistekstiä tärkeämmäksi. Päätin levittää sitä internetissä, vaikka sen ympäristöystävällisyydestä kirjan julkaisuun verrattuna emme voi enää sanoa paljoakaan. Internetissä kirjoitukseni leviää kylläkin paperittomasti, mutta sitä mahdollistava tietoyhteiskunta on kerta kaikkiaan kaukana elämäntavasta, jota pidän kestäväenä.

Nyt alkaa vaikuttaa siltä, että mahdollisuus varteenotettavaan keskusteluun yhteiskuntamme perusteista on heikentynyt ympäristöuhkien voimistumisen myötä. Haluan tuoda pohdintoja esille ennen kuin pienet äänet peittyvät populistiseen sekamelskaan. Ympäristö- ja ilmastonmuutoskysymykset luovat suurenmoisen estradin äänestä valtopolitiikkaa harjoittaville keskustelun sisällön kustannuksella.

Tämän kirjan toinen kirjoitus on lyhennelmä Maria Dorffin vuonna 2004 tekemästä yliopistotutkimuksesta, joka käsittelee käsityötekniikoitani ja maailmankatsomustani. ”Käsintehty elämä” välittää hyvin sen, että elämäni ei pyöri ainoastaan raskaan yhteiskunta-analyysin ympärillä. Pohjavire on iloisempi: ihastus tekemiseen, oppimiseen ja opitun soveltamiseen. Luulen, että kauneuden kokemus ja sen tavoittelu ovat yleensäkin tärkeä voimanlähde pitkäjänteiselle toiminnalle. Minulta kului elämässäni paljon aikaa sen selvittämiseen, mikä on minulle kaunista. Työ ei ole minulle vain välttämätön tapa huolehtia toimeentulostani, vaan myös menetelmä selvittää elämäntapamme ja ajattelumme perustuksia.

Kolmas kirjoitus kertoo erityisesti omavaraisuuteen soveltuvasta marjansäilytysmenetelmästä. Joskus ei tarvitse kurkottaa kauas löytääkseen jotain uutta. Kirjoitus on esimerkki siitä, millainen käyttökelpoinen alkeistieto saattaa olla häviämässä, kun muu johdettu tieteellinen tieto on alati kasautumassa.

Muutoksia elämäni on tullut viime vuosina runsaasti. Maria Dorffin tapaustutkimus teki meistä perheen, johon kuuluu kolme lasta. Hänen kirjoituksessaan mainittu yhteisasumiseni vanhempieni kanssa ajautui ongelmiin, joiden johdosta lähdin maatilaltamme pois neljäksi vuodeksi. Tilanteen rauhoituttua olemme nyt ostaneet heiltä maatilasta osan, joka on Marian nimissä. Sillä tavalla minua ei paina edelleenkaan omistamisen taakka eikä sen lahjova vaikutus tekemisiini ja ajatteluuni.

Omavaraisuuden aste on tällä hetkellä vähän heikompi kuin ”kovina vuosina” ennen perhettä. Viime vuosina käytimme paljon aikaa yhteisöllisiin hankkeisiin, mutta opin, että tiivis yhteisöllisyys ei sovi minun luonteelleni. Muutimme keväällä 2007 takaisin maatilallemme Valtimolle ja ryhdyimme taas paneutua enemmän luontaistaloutemme kehittämiseen. Se on tekemisiemme ydin ja valtava tutkimusalue. Lasten kautta joudumme väistämättä lähemmäksi yhteiskuntaa ja ristiriitoja esiintyy aika ajoin, mutta koemme, että niiden läpikäyminen kasvattaa sekä meitä itseämme että hyödyntää paikallista ilmapiiriä pidemmällä aikavälillä.

Vuodesta 2012 lähtien olemme siirtymässä vihdoinkin omaehtoiseen asumiseen. Rakennamme uuden asuin ympäristön, jonka keskus on kirveellä veistetty hirsimökki. Toivon

mukaan onnistumme luomaan ympäristön, joka tarjoaa meille elinmahdollisuuksia myös vanhoina ihmisinä.

Aloite tämän kirjasen julkaisemiseen tuli Marko Ulvilalta ja hän otti asian suoraviivaisesti hoidettavakseen. Lämpenin julkaisuhankkeelle myös siitä syystä, että J. K. Ihalaisen vanhanaikaisessa nyrkkipajassa syntyy kauniita ja sielukkaita kirjoja. Hänen käytössään on painokone, jonka ikä on ihmisen ikä. Painojälki on siten vähän heikko, mutta nostetaan kuitenkin hattua sille, että oli aikoja, jolloin tuotteen tarkoitus ei ollut hajota käsiin mahdollisimman nopeasti.

Kirjan ensimmäisen painoksen yhteydessä sain niin erinomaisia huomautuksia kirjan sisältöön, että aloin keräämään niitä tiedostoksi muidenkin käyttöön. Ne ovat luettavissa sivustoilta <http://rihmasto.fi/artikkelit> . Nyt, kun toinenkin painos on lukijoiden käsissä, siirsin kirjan tähän sähköiseen asuun, sillä kolmatta painosta emme tule tekemään.

Toivon sydämeni pohjasta, että tämä kirjanen välittää inspiraatiota lukijoille. Olen elämänpolkuni eri vaiheissa usein luullut, että törmäisin elämässäni enemmän yhteiskunnan asettamiin rajoihin. Niin ei ole käynyt, vaan olen kokenut paljon tukea tahoilta, joilta en olisi sitä odottanut tulevan. Tässäkin yhteiskunnassa on paljon mahdollisuuksia toimia paremman tulevaisuuden puolesta. Ne eivät vain helposti löydy.

Valtimo,
9. tammikuuta 2014

Lasse Nordlund

Elämämme perusteista

Johdanto

Vain huono maanviljelijä ostaa tuotteita, joita hän itse voi kotona tuottaa. Edellinen on vanha roomalaisten sanonta ja se löytyi 50-luvun suomalaisesta maatalousopin kirjasta. Kahdeksankymmenluvun puolivälin jälkeen aloin kiinnostua omavaraisesta elämäntavasta. Minulle se kirkastui ratkaisuna tilanteeseen, jossa en pystynyt määrittelemään omaa koulunjälkeistä paikkaani vallassa olevassa yhteiskunnassa. Voimakas halu osallistua yhteiskunnan rakentamiseen törmäsi kalvaviin omantunnonkysymyksiin: voinko olla mukana kehittämässä yhteiskuntaa, jos koen, että se rakentuu tyhjän päälle? Maa oli silloin Saksa, jonne perheemme muutti Suomesta vuonna 1972. Omavaraisuudesta tuli minulle synonyymi omatunnonvapaudelle. Kaiken tarvitsemani itse tuottaminen lupasi minulle mahdollisuuden valita sydämeni pohjalta, mihin työpanostani kohdentaisin. Vuonna 1990 muutin takaisin Suomeen. Ensimmäisten vuosien kokeilujen jälkeen sain vahvistuksen siitä, että myytti teknisen edistyksen ylivertaisuudesta on pahasti vääristynyt. Viljeleminen käsivoimin, polttopuunhankinta ilman koneita ja käsityöt ”primitiivitekniikalla” näyttivät minulle aidon suhteen työpanoksen ja -tuloksen välillä. Resurssien käyttö muuttuu suuresti, kun niitä pitää hankkia käsivoimin. Aloin työstää alustavia kokemuksia teoreettisesti, jolloin syntyi vuonna 1991 luento, jonka yhteenvedo julkaistiin useassa lehdessä keväällä 2007. Useita vuosia pidin luentoja talvisin eri puolilla Suomea, mutta halusin sitten siirtyä perusteellisesti omavaraisuuteen ja samalla testata teoriaani käytännössä. Yllätyin siitä, miten vähäiseksi riippuvuus rahasta voi kehittyä: 30-50 euroon vuodessa. Luentoni esittämiin pohdiskelun tuloksiin ei tarvinnut tehdä montakaan korjausta.

Siitä lähtien olen viettänyt vuodet viljellen ja aikaa on riittänyt myös harrastuksiin ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Nykyisin tutkimukseni painopiste on siirtynyt yhteisöllisempään suuntaan. Alussa se oli yhden yksineläjän projekti ja varsin ehdoton. Nyt me elämme sitä perheenä.

Käsittelen kirjoituksessani ympäristön kannalta kestävästä yhteiskunnasta. Aloitan ihmisen työn ja koneiden käytöstä energian kannalta. Sen pohjalle rakentuu seuraava luku energian ja rahan välisestä merkillisestä yhteydestä. Seuraavaksi hahmotan millainen on ihmisyyhteisön ja energian välinen suhde. Tulen siinä tuloksiin, jotka tekisivät ihmistoimintaa ajatellessamme hyvin tarpeelliseksi sen, että irrotamme katsettamme vain kansakuntalähtöisestä tarkastelutavasta. Valtio on vain yksi tapa, miten ihmiset voivat ryhmittä. Sen jälkeen pohdimme muutoksen mahdollisuuksia. Ruodin siinä kyllä enemmän esteitä muutokselle kuin lupaavia yrityksiä tehdä tästä maailmasta kestävämpi. Olemme itsellemme selityksen velkaa, miksi mikään ei tunnu tarjoavan meille enemmän vapautta kuin vallitseva yhteiskunta. Kirjoitus ”Elämämme perusteista” päättyy johtopäätöksiin mitä yksittäinen ihminen voi tehdä ilman että hänen tekonsa olisivat merkityksettömiä.

I.) Ihmisen työ, koneet ja energia

Entisaikoina työ merkitsi ruumiillista suoritusta keräily-, metsästy- ja viljelytaloudessa. Siinä annettiin työenergiaa (fysikaalisessa mielessä) ruoan hankintaan ja luonnosta saatiin takaisin talteen otettua ravintoenergiaa. Tämä energiavaihdon tase oli entisajan ihmisen elämän perusta ja se teki hänestä omavaraisen. Ihminen käytti resursseja itse tekemällään työllä, eikä mittavan ulkoisen energiasyötön vahvistamana. Hänen ja hänen resurssien käyttönsä välille muodostui suhde, joka auttoi ihmistä elämään kestävästi. Teknologialla ihminen tähtää ensisijaisesti voimistamaan tapaansa ottaa luonnosta ravintoenergiaa ja muita resursseja haltuunsa.

Kaikki ovat nykyäänkin riippuvaisia energiasta, jota kerätään talteen alkutuotannossa. Länsimaissa enää pienin osa väestöstä, Suomessa 4.5 % (2003), on enää töissä maa-, riista- ja kalatalouden alalla ja tämäkään osa ei hanki tarvitsemaansa energiaa (ruoka, lämmitys, vaatetus) käsivoimin suoraan luonnosta. Koneiden käytöllä ruoanhankinta hoituu välillisesti ja energiaa kuluttamalla. Millaisessa suhteessa tämä energia on korjatun sadon energiamäärään? Miksi suuri määrä primäärienergiasta kuluu metsä- ja maataloudessa; aloilla joiden piti huolehtia energian talteenotosta?

Tämä energiataloudellinen suhde työmme ja energian talteenoton välillä romahti ratkaisevasti teollistumisen myötä. Käytämme nyt jatkuvasti energiaa, jota emme ole käsivoimin ottaneet talteen luonnosta, johon aurinko jatkuvasti tallentaa kasveihin energiaa. Koska emme hanki elantoamme suoraan luonnosta, joudumme syöttämään puuttuvan energiamäärän systeemiin mm. fossiilisenä energiana. Sen mukana elonkehään kulkeutuu tämän hetken ekologiselle tasapainolle vierasta energiaa ja ainetta.

Toisin kuin yleensä otaksutaan, emme onnistuneet tehostamaan energian hankintaamme alkutuotannossa tekniikan tai kehittyneen työnjaon kautta. Seitsensiiipistä kyntöauraa perässään vetävä traktori kyllä näyttää tehokkaalta, mutta huolehtii ravintoenergian saannistamme paljon huonommin kuin käsillään puutarhassaan uurastava ihminen, mikäli otamme huomioon energia- ja työaikapanokset laajemmin kuin vain tämän viljelijän kohdalla. Kysymyksen selvittämiseksi on tutkittava miten paljon energiaa välillinen (koneellinen, ei käsityöhön perustuva) energian talteenotto alkutuotannossa vaatii. Sitä on verrattava energiapanokseen joka olisi syntynyt silloin, jos me olisimme hankkineet saman energiamäärän vain yksinkertaisia työvälineitä käyttäen.

Teknologian kehitys on alkanut siitä, että ihminen alkoi käyttää ruumiinsa jatkeeksi esimerkiksi kiveä lyömiseen ja puukeppiä vipuna. Niillä energian talteenotto luonnosta todella tehostui, sillä niitä löytyy ympäristöstä sellaisenaan. Työmme energiatase alkaa muuttua jo silloin kun otamme käyttöön pyörän tai vankkurit, sillä ne vaativat valmistuspanoksia, jotka verottavat niiden käytöstä saatua etua työnteossa. Silloin kun ihminen alkoi hyödyntää höyrykoneita ja polttomootoreita teknologiassa tapahtui ratkaiseva murros. Silloin viimeistään meidän työsuorituksemme ja ravinnonhankinnan välinen energiatase romahti. Koneet kuluttavat energiaa elinkaarensa aikana polttoaineiden ja huollon muodossa, mutta lisäksi myös valmistuksessa ja lopulta jätteenkäsittelyssä. Valmistusvaiheissaan ne sitovat energiaa sitä enemmän mitä pidemmälle ne ovat teknologisesti kehittyneet. Se johtuu siitä, että niihin summautuvat kaikki niiden tuottamiseen tarvittujen koneiden ja taas niiden tuottamiseen tarvittujen koneiden yksittäiset energiapanokset.

Käytännössä pystymme vain rajoitetusti laskemaan tuotantopyramidin energiaerät taaksepäin, joten yhteenlaskettu summa on aina pienempi kuin se, mikä koneen valmistukseen on todellisuudessa uponnut. Vaikka esim. tietokone on mitoituksiltaan pieni, sen tuottaminen edellyttää laajaa, energiaa kuluttavaa infrastruktuuria tieyhteyksistä tietoverkkoihin saakka.

Tämä selittää osittain miksi nykyisten "energiaa säästävien koneiden" yleistymisestä huolimatta energiankulutuksemme jatkaa räjähdysmäistä kasvuaan. Laitteiden kehittäminen lupaa meille lisää energiansäästöä uusien laitteiden avulla, mutta luo samalla uusia energiankulutuksen kohteita. Yrityksestä korjata energia-alijäämää on tullut kasvavan energiankäytön noidankehä. Teknisissä tiedotteissa koneista käytetyt hyötysuhdelaskelmat antavat väärän kuvan keskittymällä vain käyttöhetken taseisiin, esim. ajoneuvon bensiniin kulutukseen

verrattuna ajettuun matkaan. On ongelmallista arvioida laitteiden hyötyä eristettynä siitä ympäristöstä, jota ne muuttavat. Muuttunut työkokonaisuus saattaa heiketä vaikka yksittäistä osaa parannetaan. Painava traktori tiivistää peltomaata, jonka kyntäminen vaatii lisää energiaa ja kasvattaa siten tuotetun ruokayksikön energiapanosta. Hyötysuhdekäsite jättää laskuista koneen olemassaolosta välillisesti koituvaa energiankulutusta kuten malminlouhintaa, kuljetuksia, markkinointia, huoltoa ja työtekniisiä muutoksia. Auto vaatii kulkeakseen tieksi raivattua maastoa. Ekologisen jalanjäljen käsite kuvaa ympäristön kuormitusta paremmin kuin hyötysuhteen käsite. Valitettavasti sitäkin koskee mahdollisuus laskea kokonaisuutta.

Kehomme puolestaan on teknisesti katsottuna hyvin tehokas kone, varsinkin monipuolisuutensa ansiosta. Emme tarvitse teitä liikkuaaksemme ja kiipeämme ilman apuvälineitä myös puuhun. Ihmisen fyysinen työteho vastaa hehkulampun kulutusta. Pystymme noin 60 wattiin. Sillä voimme terveinä tehdä työtä pitkin päivää. Lyhytaikaisesti voimme nostaa tehon jopa 500:an wattiin. Raskaan työpäivän päätteeksi olemme suorittaneet 1 kWh. Sen ylläpitämiseksi meidän on syötävä ruokaa joka on energiasisällöltään n. 4 kWh.

Valmistuskulujen lisäksi koneistettu tuotanto sitoo ihmistyövoimaa, joka näin ollen puuttuu alkutuotannosta, eli niitä ihmisiä on toisten ylläpidettävä. Tekniikkaan uskovat arvelevat alkutuotannon ulkopuolella työskentelevienkin välillisesti tehostavan alkutuotantoa. Mitä nykyään kutsutaan ”tehokkuudeksi” kuvaa vain ajankäyttöä: jokainen suomalainen traktoriviljelijä elättää 50 henkeä, mutta se tapahtuu energiapanoksella joka vastaa 1500 työntekijää peltotöissä (1987). Yksi kivikausi-ihminen sentään kykeni itsensä lisäksi pitämään hengissä 1-2 lajitoveriaan. Koneiden käytössä koettu ajansäästö on suurelta osaltaan työajan siirtelyä, jossa ennen peltotyöhön osallistuneet ihmiset valmistavat nyt viljelijän työtä nopeuttavia laitteita. Ajansäästön harhaa tukee tämä tilastollinen tieto: 1940 puolet Suomen väestöstä oli alkutuotannossa töissä. Vuoteen 1988 mennessä määrä väheni 8%:iin, joka kuitenkin työllistää puolet väestöstä mm. jatkojalostuksessa ja koneiden valmistuksessa!

On mahdotonta laskea täsmälleen yksittäisen laitteen tuotantopanosten kokonaismäärää, sillä valmistuslinjaa takaisin kelattaessa joudumme tilanteeseen, jossa kone valmistaa osia eri laitteille, mikä tekee energiapanosten jaottelun mahdolliseksi. Trendissä olevien energiansäästölamppujen valmistajat jättävät tuotteensa energiahyödyn laskelmista pois energiapanokset, jotka aiheutuvat esimerkiksi ongelmajätteenkäsittelystä ja valmistustekniikasta. Siten tulos näyttää edulliselta tavallisiin hehkulamppuihin verrattaessa. Todelliseen ”tehokkuuteen” pystyvät vain teknisesti verraten yksinkertaiset välineet, kuten vanhanaikainen rukki tai (puu)-lapio. Mitä vähemmän rautaa ne sisältävät, sitä parempi.

Rukissa ei tarvitse olla yhtään metallia

II.) Energian ja rahan välisestä suhteesta

Edellisessä luvussa vertailin koneiden ja ihmisen työtehokuutta. Siltä pohjalta avautuu hyvin erilainen tarkastelutapa rahatalouden tapahtumiin kuin se, mihin olemme tottuneet. Miten teollinen vallankumous on pystynyt toteutumaan, vaikka sen energiatase on alijäämäinen? Eläin olisi tällä käytöksellä jo aikoja sitten kuollut.

Rahallisen kannattavuuden laskeminen sivuuttaa kokonaan teknisten laitteiden energiataseet. Se ei kerro mitään niiden tehokkuudesta, vaan siitä missä ajassa ne maksavat hankintahintansa takaisin. Yhteiskuntamme energiataloudelliset vinoutumat ovat päässeet riistäytymään käsistä siirryttyämme vaihdantataloudesta rahatalouteen. Rahankäyttö vapauttaa ilmiöitä, jotka vaihdantataloudessa eivät ole mahdollisia tai joilla ei ole siinä merkitystä.

Ennen siirtymistä rahatalouteen oli työpanoksen ja korjatun sadon välillä melko kiinteä energiasuhde. Ihmisen fyysiseen työtekkoon perustuvassa ruoanhankinnassa ei voida nostaa satoa mielin määrin, sillä työtaphtumaan ei valjasteta ulkopuolista energiaa. Vaihdantataloudessa vaihdetaan työaikaa ja -energiaa. Kaupanteko on vain silloin järkevää, jos ihminen ei pysty valmistamaan tarviketta itse. Kaupan toteuttaminen vaatii aina aikaa ja välineistöä sen lisäksi, että on vielä annettava vastine kaupanvälittäjän työlle tai tarkemmin sanottuna työn menetykselle alkutuotannossa. Nämä panokset ja liian pitkä kuljetusetaisyys syövät helposti energiataloudellisen kannattavuuden.

Luontaistaloudessa rahatonta tarvikkeiden vaihto on pääosin kahden osapuolen välinen tapahtuma. Heille on ilmeistä, kannattaako tavaraa vaihtaa, sillä he tietävät siihen kätkeytyvistä työpanoksista. Rahan käyttöönnotosta seuraa se, että kaupantekoon osallistujia voi olla monia, sillä laskuja voidaan tasata ilman hyödykkeiden siirtoa kaikille arvoa esittävän välineen, eli rahayksikön kautta. Silloin kysytyt ja tarjotut hyödykkeet muuttuvat kaikille "näkyviksi" ja vertailun kohteiksi. Tässä tilanteessa kaupanteossa ratkaisee enää hinta, eikä hyödykkeen energiallinen tausta. Rahan käyttö pyyhkii hyödykkeistä pois sen oleellisen osan informaatiota, joka ratkaisee käymmekö energiallyisesti järkevää kauppaa. Rahan käyttöönnotto luo kaupankäynnille aivan toisenlaisia lainalaisuuksia kuin vaihdantataloudessa.

Kun tavarat päättyvät "markkinoille", siitä syntyy kilpailuasetelma tuotteiden välille, mikä pakottaa kaupankäyntiä harjoittavan tuottajan pitämään hinnat mahdollisimman alhaalla. Sitä hän voi meidän kauppajärjestelmässämme parhaiten toteuttaa korvaamalla hinnoiltaan kallista työvoimaa halvalla öljyenergialla. 1 litra bensiiniä, jonka hinta on noin 1 euro, vastaa energiasisällöltään kahta viikkoa ruumiillista työtä, jonka rahallinen arvo on 1000 euron tietämällä! Talousjärjestelmämme pakottaa meidät suurimpaan mahdolliseen energiakäyttöön ihmistyövoiman kustannuksella.

Kun tarvikkeiden valmistukseen käytetään ulkopuolista energiaa, tuotteen vaihtoarvo ei enää kytkeydy fyysiseen työpanokseemme. Esineeseen uppoaa ihmisen fyysisen työn lisäksi valmistusketjussa käytetty ulkopuolinen energia, joka ei suinkaan nosta (kuten pitäisi) vaan madaltaa hintaa! Esittämäni energiatasemallin pohjalta olemassa olevat hyödykkeiden hinnat ovat liian alhaisia ja ihmisen työpalkka liian korkea.

Luontaistaloudessa pienimuotoisesta (ja energiallyisesti järkevästä) kaupankäynnistä kasvoi meille itsetarkoituksella toimiva elinehto, joka tarvitsee rinnalleen voimakkaan vallankäyttöjärjestelmän. Nykyisessä globaalissa kaupankäynnissä ja tuotannossa jatkuvasti syntyvä energia-alijäämä on mahdollista paikata vain tuomalla tänne energiavaroja esim. Lähi-idästä. Siihen meidän talousjärjestelmämme soveltuu erinomaisesti ja on pystynyt tähän saakka pitämään energiatappiollista yhteiskuntajärjestelmämme pystyssä. Kaupankäynnissä rahansiirto vastaa energiasiirtoa.

Paine tuotannon tehostamiseksi energiansyötöllä vaikuttaa erityisen tuhoisasti alkutuotannon energiataseeseen, jonka tuottavuudella on luonnollisia rajoitteita. Talousjohtajat saattavat puhua maatalouden ylituotannosta, mutta tämä kuvaa vain markkinoilla olevien hyödykkeiden suurta määrää kysyntään nähden. Todellisempi tilanne luonnon kannalta on se, että

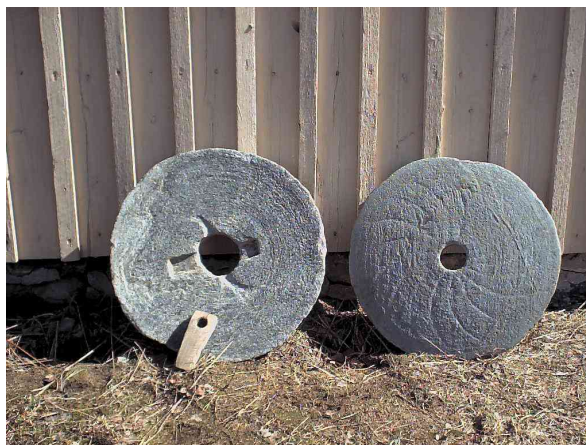
meillä vallitsee alkutuotannossa historian pahin alituotanto. Käytämme yhden ruokayksikön tuottamiseen satoja kertoja enemmän energiaa kuin kivikausi-ihminen. Hintapolitiikan puitteissa saatetaan säädellä hinnat vakaiksi esimerkiksi tuhoamalla osa todetusta "ylituotannosta", mikä huonontaa entuudestaan elämämme energiatasetta. Maatalous, joka oli ennen uusiutuvan energian talteenottaja, on nykyään suuri uusiutumattomien energian käyttäjiä.

Tässä valossa voin yleistää asian näin: mikä on rahallisesti kannattavaa, ei voi ole ekologisesti lempeää ja sille, mikä on luontoa säästävää, on mahdotonta löytää rahallista kannattavuutta. Tukiaisilla yritetään kiertää tätä tosiasiaa, mutta niitä kerätään energiaa raskaasti systeemiin sisäänkuljettavalta teollisuudelta. Näin sponsoroitu vihreä talous on yhtä kyseenalainen kuin luonnonsuojelu, jolle löytyy rahoitusta vain silloin kun talous on korkeasuhdanteinen.

Markkinajärjestelmämme kehityssuunta ei ole muutettavissa, koska sen perusedellytyksenä on kilpailuttaminen. Talouden kasvu on seuraus energiansyötöstä systeemiimme, eikä hartiavoimin luodusta vauraudesta. Järjestelmä palkitsee sitä, joka voimaperäisimmin valjastaa energiaa ja luonnonvaroja tuotantoon. Luontaistaloudessa elävät ihmiset eivät millään pysty sellaiseen ylituotantoon, jonka varassa yhteiskuntamme lepää. Heille vaurautta syntyy vain sitä kautta, että he kykenevät käyttämään työvoimansa parhaalla mahdollisella tavalla elinympäristön tarjoamissa puitteissa. Jos heidän toimintaansa kohdistuu muita paineita kuin luonnonolosuhteiden antamat, he siirtyvät suurimmasta mahdollisesta energiallisesta tehokkuudesta heikompaan elannonhankintaan.

Vaihtoehtoiseksi mainostetut energianlähteet kuten aurinkokennot, rypsiä tehty biodiesel, tuulienergia ja vesivoima, sopivat hyvin rahallisesti hyödynnettäviksi, mutta pelastusta energia-alijäämään niistä ei ole. Niiden suosio piilee seikassa, että ne kääntävät huomion pois meidän todellisista ongelmistamme. Vaihtoehtoteknologiaakin koskee pitkälle kehittyneen teknologian sekä suora että piilevä energiasitovuus. Tavanomaiseenkin tapaan laskettuna auringonkennojen valmistukseen käytetty energia vastaa juuri ja juuri niiden elinaikanaan tuottamaa sähköenergiämäärää. Pääongelmamme ei ole suinkaan energiapula, vaan kyvyttömyytemme elää sellaisessa yhteiskunnassa, joka pärjää resurssiensa kanssa. Sen sijaan meidän ongelmamme on nimenomaan energian runsaus, sillä energia muuttuu työksi ja tässä mittakaavassa työntää elinympäristöämme kaatumispisteen yli. Tarkemmin pohdittavaksi jää kysymys, onko talousjärjestelmämme riippuvainen nimenomaan kasvavasta energiansyötöstä. Siltä näyttää, koska tyrehtyvä energiansyöttö kytkee tuotteiden hintoja taas tiiviimmin niihin käytettyihin energiamääriin. Kun hinta heijastaa energiaa olemme taas lähempänä vaihdantataloutta, ja silloin meidän harjoittamamme tuotteiden vaihto olisi mieletöntä.

Ei ole muuta ympäristöä säästävää ”reilua kauppaa” kuin lyhyen matkan rahaton vaihdantatalous. Biodieselin käyttö haastaa ajatusleikkiin: tuntuuko järkevältä viljellä ensin rypsiöljyä traktorilla ja jalostaa sitä saadaksemme biodieseliä, jotta voisimme viljellä perunoita traktorilla? Energiataseen vaalijana suosittelen perunakuokkaa käteen. Tase pysyy plussan puolella sitä huolimatta että vietämme käsipelillä pidemmän ajan pellolla kuin traktoria käyttäen.

Vaihdantataloudessa tavara liikkuu vähemmän

III.) Yhteistyön muodot ja yhteisön tehokkuus

Ihmiskunnan toiminnan ekologista kestävyyttä voi lähestyä myös kiertoteitse. Perinnöllisyystiede, psykologia ja etninen tutkimus saattavat valaista lisää siitä tuhoisasta omaperäisyydestä, jolla meidän valtakulttuurimme toimii.

Eläinkunnassa kullakin lajilla on ominainen tapansa järjestäytyä laumaksi tai pysyä erakkoeläjänä. Silloin eläin tai eläinyhteisö selviytyy energiataloudellisesti parhaiten. Ihmiselläkin on oletettavasti perimässään kannanvahuutta sääteleviä tekijöitä, jotka saavat yhteisön kasvamaan sen ollessa liian pieni ja hajoamaan, kun se on kasvanut liian isoksi. Aggressiivisuus ja jengiytyminen ovat sen säätelevän voiman ilmentymiä. Ilman ulkoisia pakotteita luonteemme ajaisi meidät vakiintumaan keskimäärin pieneköihin kylä- ja heimoyhteisöihin.

Ihmisten yhteenliittymisellä voi olla energiataloutta tehostava vaikutus. Jo ydinperheen kokoisessa yhteisössä monia töitä tarvitsee tehdä vain yhden kerran (polttopuut, rukki), joten toisilta vapautuu ylimääräistä työaika. Tämä on etu yksineläjään verrattuna. Etua verottaa mahdollinen sosiaalinen kitka. Oleellista yhteisön energiantaseen kannalta on se, miten se hioo työelämänsä sellaiseksi, että työpanos yhteistoiminnan järjestämiseksi ei syö yhteistyöstä mahdollisesti koituvaa tehokkuuslisäystä. Tämä tehokkuudenlisäys jokaista uutta jäsentä kohti on suurimmillaan työyhteisön muodostumisen aivan alkuvaiheessa, silloin kun ensimmäiset ihmiset liittyvät toisiinsa. Sen jälkeen se heikkenee nopeasti, eikä työvoimassa paljon enää tunnu, onko yhteisö 100- vai 101- henkinen. Mitä isommaksi yhteisö kasvaa, sitä enemmän sen on varattava resursseja oman toimivuutensa ylläpitämiseksi. Yhteenliittymisestä johtuva etu käy ohuemmaksi ja kääntyy lopulta haitaksi. Viimeistään sinä hetkenä ryhmän pitäisi jakautua pienempiin joukkoihin, tai se menettää elämänperustansa.

Pienessä asuinyhteisössä yhteistoiminnasta voi sopia ruokatunnilla, mutta isommassa yhteisössä siihen tehtävään on määrättävä kuuluttaja, joka silloin ei osallistu enää elannon hankintaan ja jota on toisten ylläpidettävä. Jotta ryhmän energiatase ei liu'u miinuspuolelle, sen ihmisen, joka jää pois alkutuotannosta, uusi työkuvio pitää tehostaa toisten alkutuotannossa työskentelevien työtuloksia siinä määrin, että se vastaa vähintään hänen elämänsä ylläpidon tarpeita. Valtionkokoisessa yhteiskunnassa on peräti rakennettava tiedotusvälineistöä tietoväylään. Jo pelkästään valtiollisen pakkoyhteisön ylläpitoon tarvittava infrastruktuuri saa yhteiskuntamme energiataseen kääntymään tappiolliseksi.

Toisin kuin eläinyhteisö, suuryhteiskunta ei välttämättä pitkään aikaan kukistu energian haaskaamiseensa niin kauan kun se pystyy täyttämään vajettaan tarpeen tullen myös rajojensa ulkopuolelta. Yhteiskuntamme on näin ollen pakostakin kolonialistinen. Esimerkiksi biodieselin tuottaminen maailman tarpeisiin on muodostumassa ongelmaksi Malesiassa ja Indonesiassa. Raaka-aineeksi viljellyn palmuöljyn takia perustetaan isoja monokulttuureja raivatun sademetsän tilalle ja ”vaihtoehto”-energian jalostus siirtyy sujuvasti kansainvälisten yhtiöiden käsiin, jotka toimittavat energian pois tuotantomaasta emämaihin.

Isokokoiset ja keskitetyt rakenteet, niin yhteiskunnan infrastruktuurissa, poliittisessa päätöksenteossa kuin tuotannossakin, kiihdyttävät automaattisesti yhä useampien vastaavien rakenteiden syntymistä. Tämän kehityksen nimi on globalisaatio, silloin kun se on vihdoinkin kasvanut ylikansalliselle tasolle. Tämän kehityksen muodostelmat ovat rakenteensa johdosta energiatappiollisia, aggressiivisia ja niistä muodostuu luonnolle ongelmallisia pistekuormituksia. Ne ovat olemassa vain periferiansa varassa. Keskitettyjen järjestelmien syntyminen, kuten esimerkiksi siirtyminen heimokulttuurista asteittain valtiolliseen järjestelmään, etenee omalla painollaan. Sen sijaan niiden järjestelmien purkaminen ihmisen päätöksellä on lähes mahdotonta.

IV.) Kulttuuriperinnön arvo ja taakka

Ihminen siirtää myös luonnon hitaasti muuttuvan evolutiivisen tasapainotilan itselleen yhä kelvottomampaan suuntaan. Käyttämällä runsaasti antibiootteja kasvatamme itsellemme yhä vaarallisempia bakteerikantoja. Bakteerien geneettinen sopeutumiskyky on parempi kuin meidän. Lisääntymisnopeus ratkaisee elinvoimaisen mutaation yleistymistä. Tuottaaksemme 50 sukupolvea meiltä kuluu tuhat vuotta, kun taas bakteereilta sama sujuu puolessa päivässä ja jälkeläisten määrä on eksponentiaalinen.

Näin luomme ympäristön, jossa pysymme hengissä vain yhä kehittyneemmän teknologiamme varassa, joka puolestaan vaatii lisääntyvästi resursseja ja kylvää tuhoa muualle. Ennen pitkää ihminen joutuu siinä kilpajuoksussa häviölle; viimeistään silloin kun energiansyöttö meidän systeemiimme loppuu. Tämän kehityksen edetessä ihmisen mahdollisuudet palata luonnonläheiseen elämäntapaan saattavat olla huonot, vaikka siihen olisi sekä tahtoa, että vielä olemassa riittävän ehjiä luonnon saarekkeita.

Pitkän ihmishistorian kautta olemme oppineet vaistonvaraisesti varomaan eläimiä ja pimeää ja olemme selvinneet lajina tähän saakka. Meiltä puuttuu vastaava vaistonvarainen kokemus viime vuosisatoina käyttöön otetuista tavoista hyödyntää luontoa. Järjestäytynyt energia- ja raaka-ainevarantojen valjastaminen saa meidät vaikuttamaan moninkertaisesti ympäristöömme entisaikoihin verrattuna. Elämme "mahdollisuuksien" yhteiskunnassa ilman tuntumaa siitä, onko elämäntapamme vaarallinen meille itsellemme.

Valtiollisessa järjestelmässä varteenotettavat toimenpiteet luonnon suojelemiseksi voisivat ainoastaan olla valtion itsensä asteittainen hajauttaminen ja palveluiden purkaminen. Jäljelle jää harras rukoileminen sen puolesta, että kansalaiset itse alkaisivat ottaa takaisin vastuun elämästään. Tämä on kärjistys meidän perusongelmastamme ohittamattomien muutospaineiden edessä: todelliset toimenpiteet kohti "kestävää kehitystä" törmäisivät yhteen arvokäsityksiemme kanssa viimeistään silloin kun totutut perusoikeudet puretaan (esim. oikeus koulutukseen ja terveydenhuoltoon).

Kulttuuritaakanamme on moraalioppi, joka on ihmiskeskeinen eikä anna meille tukea arvokysymyksissämme suhtautuessamme luontoon. Asenteitamme kuvaa eräskin lehtikirjoituksen otsikko: "Yksikin suden tappama kotieläin on liikaa" (Savonmaa, 2.2.2005). Suurimpia esteitä muutoksen tiellä lienee lääketiedeteknologia, joka lupaa ihmisten peloille ja tuskalle helpotusta. Kuka hyväksyy äidin, joka jättää antamatta lapselleen antibiootteja, koska ei halua edesauttaa sitä, että tulevaisuudessa kuolee enemmän ihmisiä antibiooteille vastustuskykyisiin bakteereihin?

Yhteiskunnassamme, jonka toimintatapa on ohjata kaikkea mikä teknisesti on mahdollista, moraalikin on juuri sen kaltainen. Moraalimme tunnustaa vain ihmisten välistä kanssakäymistä. Muu eloton ja elollinen luonto jää pitkälti moraalin säätelevän vaikutuksen ulkopuolelle. Siellä se palvelee meidän lyhytnäköisiä halujamme. Lääkärin on tehtävä kaikkensa ihmishengen pelastamiseksi, eikä hänellä ole paljon mahdollisuuksia pohtia tällaisen käytännön pitkäaikaisia seurauksia.

Luonnonkansat eivät uhraisi koko varallisuuttaan pitääkseen yhtä ihmistä hengissä – sehän uhkasi niiden olemassaoloa kokonaisuudessaan. Meillä on näennäisesti varaa tehdä näin, koska seurauksia emme maksa elinaikanamme vaan vasta sukupolvien päästä.

V.) Halvaantunut demokratia kohti diktaturia

Valtiolliset järjestelmät, joiden kautta luonnonriisto toteutuu, joutuvat yhä voimakkaammin esittämään luonnonpuolustajia. Tämä rooli voi olla niille vain toissijainen tärkeimmän päämäärän rinnalla, joka on energian saatavuuden varmistaminen omiin ylläpitoihinsa.

Johdonmukaisin kulkusuunta olisi maailman kehittyminen yhä tiukempien diktatuurien valtaan, jotka näennäisesti tehokkaammin kuin kansanvalta pystyvät toteuttamaan rajujakin uudistuksia sen jälkeen kuin suostuttelu on vetänyt vesiperän. Ihmisten kurjistuminen tällaisissa ekotalitaristisissa järjestelmissä ei osoittaisi valtion ympäristöystävällisyyttä vaan sen tarvetta ohjata niukkenevia resurssivirtauksia kansalaisiltaan pois järjestelmän ylläpitoon. Ihmiset ja järjestelmä alkavat kilpailla keskenään resursseista.

Resurssikriisissä valta siirtyy käytännössä asteittain armeijalle, sillä sen kriisivalmiutta nostetaan jo hyvissä ajoissa rauhan aikana. Lihotettuna sillä on kyky pysyä yhteiskunnallisista instituutioista kaikkein pisimpään toimintakykyisenä silloinkin, kun kansainvälinen markkinajärjestelmä kaatuu. Demokratialla ei ole mahdollisuutta estää omaa kehitystään kohti totalitarismia.

VI.) Yhteiskuntasopimuksesta

Yhteiskuntamme on korkeasti järjestäytynyt ja siksi ihmisten toiminnat ovat siinä tarkkaan säädelyjä. Oikeusvaltion lainsäädäntö ei ole mielivaltainen ja jokapäiväistä elämää koskevien säädösten ja käytänteiden tulee olla sopusoinnussa ylimpien, humanistisia arvoja esittävien perusoikeuksien kanssa. Ihmisoikeuksien perusvaatimukset nauttivat todennäköisesti melko laajaa kannatusta kulttuuripiireistä riippumatta. Sen sijaan valtion oikeudellinen tila niiden vaalijana on epäselvempi.

Yhteiskuntasopimus tarkoittaa tilaa, jossa yhteiskunnan johtajat ovat saaneet valtansa kansalta sopimuksella, jonka ovat tehneet yhteiskunnattomassa tilassa elävät ihmiset. Siinä yksilö luopuu osasta itsemääräämisoikeuttaan yhteiskunnan hyväksi ja saa vastineeksi sen tarjoaman suojan.

Jean-Jacques Rousseau kehitti valistusaikana vuonna 1762 ajatuksen yhteiskuntasopimuksesta, johon pohjautuu valtion legitimitetti käyttää valtaa. Ihmisten keskeinen syy perustaa yhteiskunta on se, että se suojaisi heitä. Mitä seuraa valtiovallan legitimitetille, jos valtio yhteiskuntamuotona ei periaatteessakaan kykene suojaamaan heitä heiltä itseltään?

Oikeudellisesti ottaen yhteiskuntasopimus ei ole sopimus, koska siitä puuttuu sopimusvapaus olla liittymättä siihen. Vaaleissa kansalainen valtuuttaa toisia edustajikseen ja siten välillisesti vahvistaa valtiojärjestelmän ohutta legitimitetipohjaa. Äänestäminen luo sopimuksenkaltaisen sitoumuksen yhteiskunnan jäsenen ja valtion välille. Pakkojäsenyydellä valtioyhteisö luo vain kollektiivisen tien tulevaisuuteen, joka on joko yhteinen tuho tai yhteinen pelastus.

Syntyessäni Helsingin kättilöopiston sairaalassa vuonna 1965 taisin tuon sopimuksen pidemmälle miettimättä allekirjoittaa.

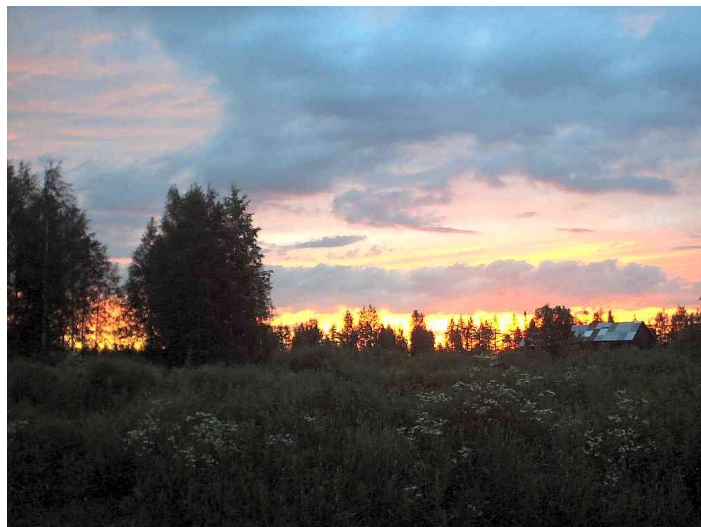
VII.) Hallitsematon yhteiskunta

Valtiollinen yhteisömuoto pitää varmistaa räjähtänyt energia- ja resurssientarpeensa kasvattamalla valtaansa askel askeleelta rajojensa ulkopuolelle. Rauhanomaiset valtiot harjoittavat sitä diplomaattisesti, toiset sotilaallisesti. Yhteistä niille kuitenkin on, että niiden on pakko kontrolloida yhä laajempia territorioita. Rauhanomaisuus kääntyy pakottamiseksi jos haluttuja päämääriä ei saavuteta diplomaattisesti. Imagosyistä rauhanomaisuutta liputtava valtio etenee liittoutumalla aggressiivisempaan siinä toivossa, että se voi itseään tahrimatta varmistaa apajiaan häikäilemättömämmän osapuolen vanavedessä. Tällainen ryhmittäminen näyttää olevan kiivaasti meneillään.

Korkealle organisoituneen yhteiskunnan Akilleen kantapää on riippuvuus vakaista olosuhteista. Erityisesti sen ydinalueet, jotka liittyvät energian saantiin ja taloustoimintaan ovat sille yhtä tärkeitä kuin kansalaisten lähes sokea luottamus ”heidän yhteiskuntansa ” ja rahatalouden toimivuuteen. Suomessa metsätaloudella on niin keskeinen rooli resurssinälkäisen yhteiskuntamme ylläpitäjänä, että sen nauttima valtiollinen suojelus rajoittaa yksityisomistuksen oikeuksia ja sisältää epädemokraattisia piirteitä. Samoin kaivoslakiuudistuksessa lisättiin lokakuussa 2008 kaivosteollisuuden mahdollisuuksia tehdä valtauksia ja ottaa haltuunsa luonnonvaroja.

Yhteiskuntiemme tarvitsema vakaus pyritään varmistamaan rajojen sisä- kuin ulkopuolellakin käyttämällä myös väkivaltaa, jonka oikeuttamiseksi saatetaan käyttää sananvalintoja kuten ”rauhaan pakottaminen” tai ”kannustaminen”. Samoin kuin yhteen kasviin perustuva viljely saattaa tuoda suurta satoa, se toisaalta voi totaalisesti tuhoutua juuri siihen kasviin erikoistuneen tuholaisen toimesta.

Yhteiskuntamme näyttää vahvalta, mutta se seisoo muutaman lahoavan pilarin varassa. Kasvava riskien minimoimisen pakko saa yhteiskuntaamme siirtymään yhä enemmän esivallan kontrolloimaksi. Terrorisminvastaisen taistelun kiihkeys on seuraus valtiojärjestelmän vaikeudesta enää hallita riskejä, joita se itse luo.

”Götterdämmerung”

VIII.) Vaihtoehtoina hajauttaminen tai hajoaminen

Hajautetussa yhteiskunnassa ei ole keskusjohtoisuutta, vaan pieniä toisistaan riippumattomia yksiköitä. Sellaisessa yhteiskunnassa ihmistoiminta ei voi saada aikaan niin mittavia ympäristön muutoksia kuin meidän järjestelmässämme. Tämä johtuu siitä, ettei sillä ole mahdollisuuksia hyödyntää keskitettyjä energia- ja työvoimaresursseja. Se on itse itseään vakaaksi säätelevä yhteisömuoto.

Yhteiskunnan vaarattomaksi rakentaminen tarkoittaisi riippuvuussuhteiden purkamista ja hajauttamista. Se merkitsee yksilölle sekä vapauksien että vapausmenetysten uusjakoa. Ajatukseen yhteiskunnan kehittämisestä on tähän saakka sisältynyt voimakkaasti pyrkimys luoda isoja, yhtenäisiä ja työjakoisia muurahaiskekoja muistuttavia rakenteita, joihin liittyy tarkkarajainen hierarkkisuus.

Epävakaistuvaan maailmaan voimme reagoida ajamalla resurssien jahdissa omia etujamme toisten ohitse, toivoen että kuulumme selviytyjiin. Osallistumme silloin itse tilanteen epävakaistamiseen muualla maailmassa. Voimme myös ottaa laskuun, ettemme kenties kuulu voittajiin, ja silloin kannattaa miettiä mikä tie tuo vähiten kärsimystä ihmisille ja luonnolle kokonaisuudessaan.

Yhteiskunnan hajauttaminen synnyttää sosiaalisia ja rakenteellisia valtatyyjiöitä, jotka tuovat epävarmuutta muutostapahtumaan. Siitä huolimatta päädymme hajautettuun yhteiskuntaan joko puolihallitusti luonnetta kysyen tai rytäkällä verisesti silloin kun energiansyötön kasvulle systeemiimme tulee loppu tai jokin muu dominoilmiö käynnistyy ja kaataa rahatalouden.

Olisi mahdollisimman nopeasti kehitettävä ja tuettava vaihtoehtoisia elämäntapoja, jotka toimivat lähellä alkutuotantoa. Omavaraisena, vältellen kosketusta rahatalouteen, ne voivat toimia silloinkin kun yleinen järjestys alkaa rakoilla. Monen nykyisen epäkaupallisesti toimivan tahon sinänsä arvokas työ loppuu hetkessä kun rahahanat sulkeutuvat. Omavaraiset taloudet ja yhteisöt eivät ole turhia, vaikka romahdusta ei tulisikaan. Niissä ihmisellä on mahdollisuus elää vahingoittamatta ympäristöään.

Kulutussyhteiskunnasta perääntyminen on pohjimmiltaan varsin lempeä toimintamuoto, joka on moraalisesti helposti perusteltavissa ja sosiaalisesti melko suvaittu. Näin se on vaikeista poluista helpoimpia, joita voimme kulkea ihmisinä, jotka kantavat kulttuuri- ja arvosidonnaisuutemme mukanaan.

Silloin kun kehitämme omavaraisuutta, se merkitsee että tulemme ajatuksellisesti vähemmän riippuvaiseksi vallitsevista ajattelutavoista. Omavaraisuuden harjoittaminen merkitsee laajaa tietämystä ja osaamista, joka ei valu yliopistojen ja yritysten omistukseen, vaan voi säilyä ihmisten omista käsissä. Vapaa tieteenharjoittaminen yliopistoissa ihmiskunnan hyväksi on kaunis myytti, josta on erkaannuttu kauas, mikäli sitä on koskaan harjoitettukaan. Yliopisto hankkii taloudellisesti hyödynnettävää tietoa ja auttaa monopolisoimaan sitä yhteistyössä etujärjestöjen kanssa. Omavaraisuus tuo mukanaan sen, ettei kertyvää tietotaitoa mm. luonnonläheisistä elämäntavoista tarvitse pantata kilpailusivistä. Ihmisen henkinen perintö voi siirtyä vapaassa käytössä ilman että tekijänoikeudet ja patenttilainsäädäntö sitä estävät. Ajatukset voivat vapautua oleelliseen meitä uhkaavien muutosten edessä. Humanismia on helppo harjoittaa yltykyläisyydessä, mutta se unohtuu hetkessä kun hätä leviää ihmisten keskuudessa. Omavaraisuuteen perustuvassa yhteiskunnassa humanistisilla arvoilla on mahdollisuus selviytyä kriisin yli.

IX.) Kokemuksia omavaraisen maatilän resurssien käytöstä

Sekä maailman- että paikallistason tilanteet huomioon ottaen olen päättänyt siihen, että kokonaisuudessaan tehokkain muutosvoima voi syntyä vain ruohonjuurentasolta. Kaikkivoipa se ei ole, mutta sitä ei ole muukaan taho tai toimintatapa. Harjoitin omavaraista elämäntapaa vuosina 1992-2004 Valtimolla Pohjois-Karjalan pohjoisosassa. Omavaraiseläjän työtävät muistuttavat toisiaan suuresti riippumatta siitä, harjoitetaanko luontaistaloutta Suomessa tai Amazonin viidakossa.

Yksi ihminen tarvitsee yllättävän vähän viljelymaata pysyäkseen ruoissa koko vuoden ilman lisäostoja. Siihen riittää noin 5 aaria (500 neliometriä), jos käy sienessä ja marjassa ja osaa olla vaatimaton. Sieniä käytän vuosittain noin 200 kiloa, joita pääosin kuivatan. Marjoja kerään saman verran, joita säilön tölkkkeihin erikoisella menetelmällä, jossa ei umpioida eikä lisätä minkäänlaisia säilöntäaineita - ei edes sokeria. Säännöllinen purkkien kääntely pitää marjat erinomaisina ja makeina vuosikaupalla. Omavaraistalouden pyörittämisessä hartiavoimin pyrin siihen, että asiat hoidetaan alusta loppuun mahdollisimman pitkälle käsityönä. Valmistakseni

kangasta haluan rakentaa langan kehruuta varten rukiin. Mahdollisuuksien mukaan yritän tuottaa rukiin valmistukseen tarvittavat työkalutkin.

Kaiken ruoan viljely alkaa huussin ja talousjätösten hyvällä kompostoinnilla. Maankäyttö tapahtuu talikolla. Polttopuun hankinnan hoidan ihmisvetoisilla kärryillä ja käsisahalla. Vaatteiden teossa aloitan lampaanvillan keritsemisestä ja pellavanviljelystä ja jatkan kehräämällä lankaa, jota kudon kankaaksi. Pellavalankaa olen käyttänyt lähinnä kalapyödysten valmistukseen. Koreja punon pajusta.

Tämän tasoiseen omavaraisuuteen kuluu työaika noin puoli päivää, mikäli työaika jaetaan tasaisesti koko vuoden ajalle. Lihansyönti ei ole välttämätöntä. Olen ajan mittaan palannut kasvissyöntini pariin. Kalastaminen on järven läheisyydessä energiatalouden kannalta edullisempi ruoanlähde kuin eläintenpito. Pienimuotoinen alkeellinen metsästys sijoittuu niiden välimaastoon. Laiduntamalla eläimiä me välineellistämme ne energian hankintaan. Ne muuttavat kasvien ravinteet lihaksi, jota syömme. Eläintenpito, alkuperäinen poronhoito pois lukien, ei ole välttämättä eduksi energian hankinnassa varsinkaan Pohjolassa, missä pitkä sisäruokintakausi vaatii suuret panokset rehuntekoon. Työpanoksella, joka kuuluu eläinten ylläpitoon, pystyy viljelemällä hankkimaan enemmän ravintoenergiaa kuin syömällä niiden lihaa. Toisaalta villa ja nahka ovat ylivertaisia aineita vaatteidentekoon, joiden korvaaminen esim. pellavalla tietää paljon lisätyötä. Eläintenpidon tehokkuutta verrattuna karjattomaan luontaistalouteen verottaa seikka, että eläimet sitovat ja pakottavat työrytmin hyvin säännölliseksi. Se haittaa toisten työkokonaisuuksien optimointia. Luontaistalouden toimivuus riippuu pitkälti sääoloista ja kyvystä ajoittaa työt sopivimpiin hetkiin.

Tässä kirjoitussarjassa en ole käsitellyt eläinten hyötyä työnteossa. Hevosen ajatellaan Suomessa kuuluvan itsestäänselvyytenä luontaistalouteen, mutta sen suhteen ylläpito ei ole vähäpätöinen asia ja se syö helposti työhevosen työtuloksen. Luontaistaloudessa on syytä minimoida riskejä ja eläintenpito tuottaa aina yllätyksiä, joihin täytyy varautua. Hevonen vaatii kyntääkseen jo valmiiksi raivattua peltoa, koneita ja välineitä, joita puutarhuri ei tarvitse. En löytänyt mitään syytä hankkia hevosta, vaan päinvastoin monta perusteita olla hankkimatta sitä.

Arvelen, että hevonen on Suomessa otettu käyttöön maanviljelyksessä siitä syystä, ettei viljelijä ollut vapaa. Etenkin veronkanto pakotti kansaa tuottamaan tuotteita jotka eivät ole pilaantuvia, kuten tervaa ja viljaa. Tervanpolton raskas metsänkäyttö vaati hevosta, jota jo kerran hankittuna käytettiin maanviljelyssäkin. Talonpojan elämä oli rankkaa, sillä hän ei voinut järjestää talouttaan pelkästään luonnonolosuhteiden mukaan. Hänen varassaan yhteiskunta seisoo. Siksi esivalta on pyrkinyt kontrolloimaan häntä kautta historian.

Lopuksi

Ristiriita nykyaikaisen yhteiskunnan kulkemien tuntemattomien polkujen ja luontaistalouden hyvin koettujen tapojen välillä on ilmeinen. Milloin tulee se aika myöntää, että ainoastaan pitkin ihmishistoriaa harjoitettu luontaistalous tarjoaa meille luotettavimman mallin ihmisen kestävästä rinnakkaiselosta luonnon kanssa?

Henkinen jähmeys, meidän kykymme perustella itsellemme mitä tahansa minkä me muutenkin haluamme uskoa, on vallitseva ja väkevin este matkalla oivaltamiseen. Ihmisen rajaton kokeilumieli suosii mitä hurjimpien mallien keksimistä alati kertyvän energiavajeen ratkaisemiseksi. Paikoin ne tuntuvat silkalta asioiden pakoilulta. Ilmastonmuutoksen hidastamiseksi käytetään jo energiaa ja resursseja rakentamaan laitoksia, joiden tehtävä on erottaa hiilidioksidia ilmasta ja pumpata se maan alle. Tämä tapahtuu resurssien ja energian kulutuksella. Hiipivä epävarmuus kurssistamme saa aina osan ihmisistä jatkamaan pakkomielleisellä puuhakkuudella entiseen malliin. Se tosiasia, että ihmiskunta on tullut toimeen ja luonut korkeakulttuurejakin ilman polttomoottoreita, ei heitä kiinnosta.

Maria Johanna Dorff

KÄSINTEHTY ELÄMÄ

Tapaustutkimus omavaraisen miehen arjesta ja käsityöistä 2000-luvun Suomessa

JOHDANTO

Mielenkiintoni heräsi tehdä käsityötieteellistä tutkimusta omavaraistaloudessa elävästä ihmisestä, joka valmistaa itse lähes kaiken tarvitsemansa. Talouskasvun ja kilpailun sävyttämässä yhteiskunnassamme tällainen valinta on erittäin harvinaislaatuista. Kestävä kehitys ja vaihtoehtoiset elämäntavat ovat olleet erityisen kiinnostuksen kohteita myös itselleni aikaisemmin asuttuani ekoyhteisössä Etelä-Suomessa.

Tutkimuksen kohteena ollut henkilö ei ollut minulle entuudestaan tuttu, mutta olin kuullut hänestä paljon ja tavannut hänet kerran useita vuosia sitten. Kirjoitin hänelle kirjeen, jossa pyysin häntä tapaustutkimuksen kohteeksi, ja hän suostui. Ennen haastattelua tutkin taustateorioita kestävästä kehityksestä, entisaikojen käsityömenetelmistä sekä omavaraisuudesta. Teemahaastattelu toteutui hänen kotonaan.

Ennakoasenteeni tutkimaani henkilöä kohtaan olivat yllättävän vahvat. Odotin hänen olevan hyvin linkolalishenkinen, ekologisessa näkökulmassaan melko jyrkkä ja tuomitseva. Kuvittelin hänen elämänsä olevan raskasta puurtamista ja hyvin askeettista. Yllätyin suuresti hänen hymyilevästä elämänasenteestaan ja työn vähyydestä. Henkinen hyvinvointi näkyi hänen

olemuksestaan ja hän koki elämän rikkaana ja palkitsevana. Nauraminen, huumori sekä hänen olemuksestaan huokuva tyytyväisyys elämää kohtaan ovat tämänlaisen päättelyn taustalla. Sanojensa mukaan omavaraisuus oli hänelle ainoa tapa elää omantuntonsa kanssa.

Tutkimuksen tarkoituksena oli kokonaisvaltaisen kuvan luominen Lassen elämästä. Halusin selvittää, miksi ihminen valitsee yksinkertaisen ja työteliään elämäntavan yhteiskunnan valtavirran ulkopuolella, ja miten hän selviytyy ruoka- ja vaatetalouden suhteen. Käsityölliset prosessit olivat päähuomion kohteena, joten keskityin tarkemmin eri tekstiilimateriaalien työstämiseen ja vaatteiden valmistusprosessiin, joka lähtee ruohonjuuritasolta.

Ihmisyiden kirjo on laaja, ja meissä on potentiaalia monenlaisiin elämäntapoihin. Lassen elämäntapa on hyvin erikoinen länsimaisessa yhteiskunnassa ja jopa ekoyhteisökuvioiden joukossa. Hän kiteyttääkin elämäntapansa sanomalla pilke silmäkulmassaan ”*ei takaisin luontoon vaan takaisin luolaan*”.

Henkilöhistoria

Lasse on syntynyt Suomessa vuonna 1965, ja hän vietti elämänsä alkuvuodet Helsingissä. Vuonna 1972 hänen perheensä asettui Saksaan Hampurin lähistölle Lassen ollessa 8-vuotias. Siellä hänen vanhempansa harjoittivat teollisuusvalokuvaajan ammattia eläkeikään saakka. Lassen isä on suomenruotsalainen ja äiti saksalainen, ja heidän kotikielensä oli saksa. Lassella on puolitoista vuotta nuorempi veli. Lassen lapsuudenkodissa vallitsi työntekoon kannustava ilmapiiri, jossa lapsille annettiin työkaluja ja paljon vapauksia toteuttaa suunnitelmiaan. Vaikka hänen vanhempansa eivät varsinaisesti olleet käsityöläisiä, kotona tehtiin hyvin paljon käsitöitä ja etenkin puutöitä. Maanviljely oli kuitenkin kaukana, ja Lasse sanookin tietäneensä 11-vuotiaana paljon tietokoneista, mutta ei mitään kasveista. Lasse kävi peruskoulun ja lukion Saksassa. Jatko-opintojen aloittaminen kariutui Lassen voimakkaaseen eettiseen pohdintaan ja hän päätyi valitsemaan itseopiskelun, jota hän edelleenkin harjoittaa. Mikäli hän olisi lähtenyt opiskelemaan, hän olisi valinnut fysiikan opinnot.

Lasse palasi Suomeen 25-vuotiaana vuonna 1990. Hän halusi palata juurilleen aloittamaan kaiken alusta. Hän polki Suomeen polkupyörällä, jonka perässä oli hänen itsensä valmistama peräkärri täynnä tärkeitä tavaroita. Hän joutui käytännössä opettelemaan suomen kielen kokonaan alkeista. Alkuun hän vietti muutamia renkivuotia eri maatiloilla opetellen maanviljelystä ja eläintenpitoa. Samoihin aikoihin syntyi myös teoreettinen kirjoitelma energiasta ja omavaraisuudesta. Vuosien mittaan hän on pitänyt aiheesta satakunta luentoa ympäri Suomea. Lassella oli ajatuksissa ”maan valtaaminen”, sillä hänen mielestään jokaisella ihmisellä on varallisuudesta riippumatta oikeus maahan joka ravitsee hänet. Valtaussuunnitelmat jäivät kun hän asettui aloilleen Pohjois-Karjalan syrjäkylälle tilalle, jonka hän osti yhdessä vanhempiansa kanssa. Pioneerivuoden jälkeen hän oli jo seuraavana vuonna ruoan suhteen omavarainen. Vähitellen mukaan tulivat omatekoiset vaatteet ja muut käyttöesineet.

Lassella on hyvät välit lähiseudun asukkaisiin ja ystäviä hän on saanut laidasta laitaan. Alussa joidenkin suhtautuminen häntä kohtaan oli varauksellista, mutta Lasse sanoo valinneensa asuinpaikakseen Itä-Suomen sillä ”*siellä on riittävästi tilaa kokeiluille ja puheliaat ihmiset*”. Hän kertoo oman avoimuutensa olleen avaintekijä ystävällisten välien syntymisessä paikallisiin asukkaisiin. Hän aktiivisesti vieraili ihmisten luona tutustumassa heihin. Vähitellen häneen totuttiin, ja hänen erilaisuutensa hyväksyttiin.

Lassen vanhemmat muuttivat eläkkeelle jäämisensä jälkeen Saksasta Suomeen 2000-luvun alussa, ja Lasse kuvailee yhteiseloä luontaistaloudessa eläjän ja entisen yrittäjäpariskunnan erikoiseksi liitoksi. Talon viereen nousi uusi hirsirakennus ja taloon vedettiin juokseva vesi. Nyt tupaan kuuluu pesukoneen jylläys ja puhelimen pirinä. Keittiö on yhteinen, ja siellä näkyykin moderneja keittiövälineitä kuten leivänpaahdin. Lasse sanoo sopeutumisen olleen välillä kovaa kummallakin osapuolella, mutta hän sanoo oppineensa joustavuutta vuosien kuluessa.

Lasse on rakentanut jo vuosia metsän keskelle kotapaikkaa, jonne on nousemassa myös luonnonkivisauna. Suuri kota on rakennettu ilman ainoatakaan naulaa. Lassen unelmana onkin vetäytyä hiljalleen sinnepäin asumaan, mutta hän haluaa säilyttää talossaan jonkinlaisen tukikohdan. Kaikkia työvälineitä, kuten vaikkapa rukkia ei voi ottaa kodan epävakaisiin lämpö- ja kosteusvaihteluihin.

Etäisyydet syrjäkylällä ovat pitkiä, mutta Lasse taittaa alle sadan kilometrin matkat polkupyörällä. Pidemmillä reissuilla hän turvautuu peukalokyytiin. Lassen vuosibudjetti on 35 – 50 euroa, jotka hän on saanut sukulaisilta joulu- ja syntymäpäivälahjojen sijaan. Rahat hän käyttää esimerkiksi polkupyörän renkaisiin, terveyskeskusmaksuihin tai satunnaisiin herkutteluhetkiin lettujen parissa.

Lassen elämään kuuluu olennaisesti musiikki. Pääinstrumentteina hän soittaa huilua ja viulua. Hän on itse rakentanut erilaisia soittimia, kuten rumpuja ja klarinetin. Musiikkia hän säveltää myös tietokoneella. Tietokoneella, jonka osat hän on saanut ilmaiseksi, hän koodaa myös ohjelmia, jotka mallintavat fysikaalisia tapahtumia. Alkuvuosien raskaan puurtamisen jälkeen Lassen työtavat ovat hioutuneet siten että ”pakolliset työt” koko vuodelle tasaisesti jaettuna vievät hänen aikaansa vain neljä tuntia päivässä. Hänellä on aikaa runsaasti kulttuurin, luonnontieteen ja taiteen harjoittamiselle.

Omavaraisuus

20-vuotiaana Saksassa asuessaan Lassessa versoi ajatus omavaraisuudesta ja riippumattomuudesta. Lasse peruskorjasi ja kunnosti 1600-luvulta peräisin olevaan vanhaa maalaistaloa ystävänsä kanssa. Siellä Lasse perusti ensimmäisen puutarhansa ja teki lukuisia kokeiluja omavaraistalouden kehittämiseksi. Lasse sanoo olleensa ”hyvin urbaani” ja ”ummikko” ja lähteneensä täysin alkeista kokeilemaan uusia asioita. Omavaraisuuden muututtua päämääräksi Lasse alkoi hankkia tietoa hyvin järjestelmällisesti kirjallisuudesta sekä vanhoilta tekijöiltä kyselemällä. Hän lähti myös hyvin suoraan kokeilemaan uusia asioita ilman mitään pohjatietojakaan.

Koska Lasse tekee kaiken työn käsin, eli ilman kone- tai eläinvoimaa, hän on kehitellyt työtä säästäviä menetelmiä; esimerkiksi maanviljelyssä hän kääntää maan vain joka neljäs vuosi. Tuohi on materiaali, jolla Lasse on korvannut muovin ja metallia. Tuohesta hän on valmistanut mm. vedenpitäviä ”ämpäreitä” sekä marjapoimureita. Metalliset naulat hän korvaa rakentaessaan puutapeilla. Saviastiat hän polttaa tervanpolton yhteydessä samassa tynnyrissä. Lasse on luovasti kehitellyt erilaisia ratkaisuja luonnonmateriaalien käytössä.

Omavaraisuuden ei tarvitse merkitä sosiaalista eristäytymistä. Omalta osaltaan Lasse kokee saavuttaneensa taloudellisen riippumattomuuden ja osallistuvansa yhteiskunnan toimintaan vapaana toimijana. Viljely muodostaa välttämättömän pohjan ja kun se on hoidettu hyvin, aikaa jää muihin harrastuksiin kuten kulttuuriin ja taiteeseen. Yksi hänen perustavia ajatuksiaan on se, että ihminen lähtee muuttamaan omaa elämäänsä sen sijaan että vaatisi valtiota tai muita ihmisiä muuttamaan maailmaa.

Ruoka

Lasse on viljellyt, kasvattanut tai kerännyt metsästä kaiken tarvitsemansa ruoan jo 11 vuoden ajan. Pääasiallisesti hän viljelee lanttua, jota hän korjaa noin 300 kiloa vuodessa. Metsästä hän kerää sienä useita satoja kiloja syksyisin sekä kaikki tarvitsemansa marjat. Vaihtelua kasvisruokaan tuo pieni määrä kalaa, jota hän kalastaa omatekoisilla kalastusvälineillään läheisestä lammesta. Puutarhassaan hän viljelee lanttujen lisäksi mm. herneitä, perunoita, sokerijuurikkaita sekä hieman viljaa. Suolaa tai sokeria hän ei käytä. Lasse on pysynyt terveenä ruokavaliollaan ja sanoo häntä vaivanneiden sairauksien parantuneen tai pysyneen aisoissa ilman mitään lääkkeitä. Pääasiallisesti Lasse valmistaa kahta eri ruokalajia; aamiaista sekä ”ikikeittoa”. Lanttuaamiaisessa on tuoretta sekä kuivattua lanttua, palsternakkaa, sokerijuurikasta sekä marjoja. Ikikeitto koostuu pääosin lantusta, perunasta, herneistä ja sienistä. Ruoat maistuvat voimakailta, eikä suolan puuttumista edes huomaa. Marjojen säilöntään Lasse on kehittänyt menetelmän, jossa marjat säilyvät omassa liemessään pelkästään purkkeja silloin tällöin kääntelemällä. Lasse kasvattaa itse myös tarvitsemansa siemenet, ja hän onkin vaalinut vanhoja maatiaislajikkeitaan huolella.

Sieniä kuivumassa

Vaatteet ja kierrätys

Lasse valmistaa vaatteensa lähinnä villasta ja nahasta. Villan hän on kerinnyt ja kehrännyt langaksi, jonka on sitten kutonut kankaaksi. Villakankaasta hän on ommellut itselleen villapaitoja ja takkeja, alusvaatteita ja erilaisia huppuja ja päähineitä. Huovuttamalla hän on valmistanut jalkineita, päähineitä, lapasia ja erilaisia suojia. Nahasta hän valmistaa housuja, moksasiineja ja kengänpohjia. Hänellä on myös jäljellä teollisesti valmistettuja vaatteita, kuten talvitakki, sekä kenkiä, joita hän on paikannut ja korjannut vuosien kuluessa. Hän on valmistanut itselleen myös sadeviitan kyllästämällä puuvillakangasta pellavaöljyllä. Pellavalangasta valmistuvat myös köydet ja narut sekä kalastusvälineet.

Tekstiilejä Lasse huoltaa pesemällä niitä välttämättä saippuan käyttöä. Hän pyrkii myös välttämään pyykin syntymistä käyttämällä likaisia vaatteita silloin kun hän tekee sotkuista työtä. Pesuaineena Lasse on käyttänyt myös virtsaa villapyykin pesussa ja lipeää kasvikuitujen pesussa. Pellava- ja puuvillakankaita hän toisinaan myös kiehauttaa. Liottamisella hän edesauttaa lian irtoamista, varsinkin ilman saippuaa pestessään. Saippuaakin hän on valmistanut, mutta sanoo sen raaka-aineen olevan liian arvokasta siihen tarkoitukseen. Kierrättäminen ja uudelleenkäyttö ovat Lasselle itsestäänselvyksiä. Hän ei heitä mitään pois, vaan käyttää kaiken materiaalin hyvin tarkkaan. Itse valmistetut kankaat, nahat ja muut materiaalit ovat hänelle hyvin arvokkaita niihin käytetyn ajan ja työn takia. Lasse sanoo olevansa taipuvainen jopa liialliseen vaatteiden korjaamiseen ommellessaan tilkkua tilkun päälle, vaikka olisi jo järkevämpää valmistaa kokonaan uusi vaate. Ainoa jäte jota hänellä syntyy ovat polkupyörän renkaat, mutta niitäkin hän kierrättää. Ulkorenkaita hän korjaa ompelemalla tai laittamalla niitä useamman päällekkäin. Jo aivan riekaleinen rengas menee leikeltäväksi, sillä aina löytyy jokin kohta, mihin voi tarvita kuminpalasta.

KÄSITYÖMATERIAALIT

Villa

Lähtiessään kehittämään omavaraistaloutta Lasse piti itsestäänselvytenä, että hänellä olisi eläimiä. Lasse piti neljän vuoden ajan lampaita ja vuohia, mutta luopui eläintenpidosta monista syistä. Teurastaminen kävi hänelle hyvin vaikeaksi ja vastenmieliseksi. Eläimet kärsivät myös

puutosoireista, sillä Lasse hoiti niitä luonnonmukaisesti ilman ostorehua tai lisäravinteita. Lasse oli valinnut suomenlampaan sen kestävyuden ja jalostamattomuuden takia, mutta sanoo rodun olevan vaateliaamman kuin kaksisataa vuotta sitten. Nykyään Lasse käy hakemassa tarvitsemansa villat naapurien tilalta, jossa villoilla ei ole käyttöä.

Lasse kehrää pieniä eriä lankaa värttämällä, mutta hän sanoo kehräävänsä kudontaan tarvitsemansa langat rukilla. Lankaa kehrätessään Lasse ei karstaa villaa, vaan kehrää sen suoraan tapulikuuduista. Lasse on itse rakentanut rukin, jossa ei ole yhtäkään rautaosaa. Puun työstämiseen ei myöskään ole käytetty sähkötyökaluja. Rukin tekemiseen hän käytti 400 työtuntia ”*mutta siinä oli vähän sellaista yltiöpäistä niinku design- designia mukana*”. Lankaa hän on kehrännyt vuosien kuluessa satoja kilometrejä.

Lasse rakensi Saksassa itse kangaspuut, mutta jätti ne sinne kuljetusvaikeuksien vuoksi. Helsingissä hän löysi roskalaatikosta pienet pöytäkangaspuut, jotka hänellä on edelleen käytössä. Puolen metrin levyistä kangasta saa tehtyä kerrallaan viittisen metriä. Lasse kutoo aina koko pituuden kerralla, sillä työtaloudellisesti se on kannattavinta niisimisen ja muiden kankaan rakentamisen työvaiheiden takia.

Villakangasta kutoessaan Lasse käyttää kertaamatonta lankaa sekä loimi- että kudelankana. Syy, miksi hän käyttää kertaamatonta lankaa on työtaloudellinen: ”*koska kertaaminen kuitenkin, sehän on niinku yks loimitus, siihen mahtuu toista kilometriä lankaa.*” Puolen metrin leveys kankaassa on Lassen mielestä hyvin edullinen. Siitä hän sanoo saavansa paidan etuosan ja takaosan, ja kertoo yhden leveyden olevan hieman enemmän kuin yksi lahkeenympäryys. Kaavat villavaatteisiin ovat hyvin yksinkertaiset. Lasse pyrkii siihen, että kankaasta jäisi mahdollisimman vähän hukkapaloja, joten kankaan leveys ratkaisee paljon. Nappien virkaa toimittavat soljet, jotka hän on itse veistänyt puusta.

Villavaatteita tai muitakaan käsitöitä Lasse ei koristele mitenkään sillä ”*ne ovat jo sinänsä riittävän esteettisiä.*” Lassen tekemä villapaita onkin hyvin esteettinen omalla kotikutoisella tavallaan. Hän on kauniisti yhdistellyt valkean, ruskean ja mustansävyisiä luonnonvärisiä villoja ruutukuvioiseksi kokonaisuudeksi. Villavaatteet ovat hyvin istuvia ja persoonallisen näköisiä. Kankaan pinta on elävää, sillä lanka on kehrätty suoraan karstaamattomasta villasta, jolloin lanka luonnollisestikin on hieman epätasaista. Lanka on kuitenkin tasaisen paksua ja tasakierteistä.

Ompelamisen Lasse aloitti aivan alkeista Saksassa taloa kunnostaessaan. ”*Ja siellä syntyi myöskin mun ensimmäinen luuneula*” Luuneula soveltuu hyvin harvahkon villakankaan ompeluun, ja vuosien mittaan neuloja on syntynyt useampiakin. Ommellessaan ensimmäisiä kertoja kutomastaan karkeakutoisesta villakankaasta Lasse sanoi tehneensä virheen leikatessaan kaavan osat ennen reunojen päättelyä. Langat lähtivät ommellessa purkautumaan, ja siksi villapuseron saumassa on ”kyhmyjä”, sauman liestyttyä voimakkaasti. Nykyään hän ensin huolittelee kaavan rajat ja sitten vasta leikkaa.

Lasse huomasi käytännön kokemuksen kautta itse kutomansa kankaan huopuvan hyvin helposti. Hien ja lämmön vaikutuksesta kangas kutistui voimakkaasti. Ratkaisun hän löysi tuttavansa avulla, joka tekstiilialan yrittäjänä kertoi villakankaiden lämpökäsittelyn lopettavan huopumisen. Lämpökäsittelyssä villavaate tai kangas kuumennetaan 90-asteiseksi ja pidetään siellä tunnin ajan, jonka jälkeen se hitaasti jäähdytetään. Käsittely toistetaan jopa parikymmentä kertaa. Lasse kertoo käsittelevänsä villavaatteet valmiina puuhellan lämmössä, ja kertoo menetelmän olevan hyvin pätevä. Tosin hän ei pidä huopumistakaan aina huonona, sillä huopunut pinta vaatteessa suojaa paremmin tuulelta eikä lähde purkautumaan niin herkästi.

Pellava

Lasse kasvattaa pellavaa joka vuosi kolmen tai neljän neliömetrin alalla. Syksyllä hän korjaa pellavan, kun siemenet ovat kypsiä ja käyttää siemenet seuraavan vuoden kylvösiemeniksi. Hän kuivattaa pellavan ja murskaa kodat pois. Keväällä hän vie sen pellolle sään armoille useaksi

viikoksi. Hän rullaa ja kääntelee pellavia maassa ja korjaa ne sitten talteen talvea odottamaan, jolloin hän loukuttaa ja kehrää pellavan langaksi.

Lasse ei käytä telinettä kehrätessään pellavia. Hän loukuttaa, häkilöi ja kehrää pellavan samalla kertaa. Hän jakaa pellavat loukuttaessaan hyvin pieniin nippuihin, jotka hän sitten kampa sileiksi. Lassen mielestä pellavan kehräämistä vaikeuttaa kuidun pituus. Käsillä on hallittava laajempaa alaa kuin villaa kehrättäessä, ja pitkät kuidut pyrkivät menemään paakkuun. Kierrettä pyrkii välittymään kuitukimppuun, vaikka sen salpaisikin toisella kädellä. Lassea häiritsee pellavan kehruussa erityisesti pöly, joka syntyy loukuttaessa.

Lasse arvostaa suuresti pellaviaan. Hän on tehnyt paljon työtä saadakseen ne langan olomuotoon sukkuloille kutomista odottamaan. Pellavasäilöään, jossa on seitsemän vuoden pellavat, hän nimittää ”*arvolaatikoksi*”. Niissä hän sanoo olevan tarpeeksi pellavia kankaan kutomista varten, vaikkakaan tänä vuonna hän ei aio pellavakangasta kutoa.

Nahka

Saksassa taloa kunnostaessaan Lasse teki ensimmäiset parkituskokeilut tammen ja pajun kuorella naapurilta saamiinsa kaninnahkoihin. Hän sanoo siitä lähtien tehneensä kymmeniä kokeiluja eikä vielä tiedä kaikkea nahan parkituksesta. Eläinten pidosta luovuttuaan Lasse saa naapureilta tarvitsemansa nahat, joita on tarjolla ilmaiseksi yli tarpeen. Lasse on siirtynyt kuoriparkituksesta kokonaan virtsaparkitukseen, koska se on työtaloudellisesti kannattavinta. Lisäksi kuoriparkitus värjää nahan tummaksi, ja Lasse kertoo ”*kun mulla on aika monet asiat tummia siis, ne värit, niinku kankaidenkin ja kaikki on vähän niinku tummaa. Mä tykkään siitä että sit se on niinku vaalea nahka.*” Virtsaparkituksella lampaannahka jää luonnonvalkoiseksi.

Lasse jättää nahat kaapimattomina virtsaan noin kuukaudeksi ja pitää nahkoja kylmässä. Lasse antaa parkituksen mennä ”yli” eli hieman pilaantua, mikäli hän haluaa että karvat lähtevät nahasta. Useimmiten Lasse nahkoja käsitellessään poistaa karvat. Karvanpoiston yhteydessä hän kaapii nahat myös lihapuolelta. Useimmiten puhdistus tehdään aikaisemmin, mutta Lasse alkoi tehdä näin käytännön työn kannalta. Silloin kun hän piti vielä omia eläimiä, hän teurasti eläimet talvisin. Ulkona nahka olisi jäänyt kaavittaessa eikä hän halunnut tehdä sitä sisällä, joten hän antoi niiden kuivua talven yli. Keväällä hän laittaa nahat parkitukseen ilman puhdistusta. Parkituksen loppuvaiheessa Lasse nostaa nahat lämpimään, jotta hän voi paremmin tarkkailla karvojen lähtemistä ja estää liiallisen pilaantumisen ajoissa, sillä ”ylimeno” rasittaa nahan laatua. Vasta sitten hän kaapii nahat lihapuolelta puhtaiksi.

Muokkaaminen

Ennen Lasse jatkoi parkituksen jälkeen välittömästi muokkausvaiheeseen. Siinä nahkaa venytetään koko päivän kolmen päivän ajan 10-15 minuutin välein kunnes se on täysin kuivunut. Työ on hyvin sitovaa, joten hän on muokannut yleensä kaksi nahkaa kerralla. Enempää ei kuitenkaan ole mahdollista ottaa, sillä venytys on hyvin raskasta työtä. Haastavuutta lisää nahan epätasaisuus, sillä ohuet kohdat kuivuvat nopeammin kuin paksut. Nahka ei saisi kuivua koppuraksi, sillä tunnun kärsimisen lisäksi siihen tulee ajan myötä rasisurmurtumia. Nykyään Lasse kiinnittää paljon huomiota nahan laatuun: hän haluaa hyvää ja pehmeää nahkaa. Ennen hän käytti intiaanimenetelmää nahan muokkaamiseen, eli kehikkoa, johon nahka pingotettiin ja jota kaavittiin lastalla. Etuna oli se, että nahasta tuli tasainen levy, jota oli helppo leikata. Nahka ei kuitenkaan ollut kovin pehmeää. Nykyään Lasse muokkaa nahkaa pelkästään venyttämällä, ja käyttää siihen paljon käsivoimia. Hän pyrkii venyttämään sitä tasaisesti joka suunnasta sekä rullaa nahkaa voimakkaasti. Muokkauksen seurauksena nahkaan jää sen luonnollinen muoto, eli se on hieman kuopalla keskeltä. Se lisää kappaleiden leikkaamiseen haasteellisuutta, mutta nahan laatu on hyvä.

Nykyään Lasse käyttää kuivattamista parkitsemisen jälkeen koko prosessin vakauttajana. Lasse löysi tämän työtavan kokeilemalla, vaikka kuivatus kirjallisuuden mukaan pilaakin nahan siten, etteivät säikeet enää aukea. Kuivattamalla hän voi keskeyttää parkituksen ja

karvanpoiston yhteydessä muodostuneen bakteeritoiminnan varmistuen sen, ettei nahka mene ”yli”. Toinen hyöty on työtaloudellinen, sillä nahan ollessa kuiva hänen ei tarvitse tiettyinä aikoina muokata sitä, vaan hän voi ajoittaa sen itselleen parhaiten sopivaan ajankohtaan.

Kaavoitus ja ompelu

Kaavoittamisen apuna Lasse käyttää erityisen hyvin istuvia housuja. Hän on tehnyt myös yritys- ja erehdys-periaatteella vaatteita. ”*Mun ensimmäiset housut olivat sellaiset jotka istuivat ihan hyvin mutta niiden kanssa ei voinut mennä kyykkyy. (naurua) ---se mun lähtökohta aina, että en minä tarvii tietoja, tai niinku kyllä mä keksin sen itte*”

Hänen vanhoissa, nyt jo käytöstä poistetuissa nahkahousuissaan, on palanen hänen ensimmäisestä parkitsemastaan kaninnahasta Saksan ajoilta. Nahkahousut ovat vaikuttavan näköiset omalla persoonallisella tavallaan: ne olivat elämää nähneet, moneen kertaan paikatut ja sääolosuhteissa haurastuneet ja murtuneet. Lassella oli nahkahousut käytössä lähes kymmenen vuotta, kuluttavaakin työtä, kuten metsätöitä tehdessään. Nyt hänellä on tekeillä uudet nahkahousut, sillä hän ei katsonut enää järkeväksi paikata niin loppuunkuluneita housuja. Lasse tekee nahkatöitä hyvin huolellisesti ja hitaasti, sillä hän sanoo nahan parkituksen ja käsittelyn olevan niin kova työ, että hän ei varomattomalla leikkaamisella halua pilata nahkoja. Hän sanoo suunnittelevansa housut tarkkaan ja käyttävänsä siihen runsaasti aikaa. Ompelulankana hän käyttää nahanmuokkauksessa kovaksi jäänyttä reunanahkaa, josta hän leikkaa rihmoja. Nahan etu on se, että se ei sahaa ommelreikiä ja katketessaan sauma ei purkaudu.

Lasse valmistaa nahasta myös moksasiineja, joita hän käyttää kesäisin metsässä liikkessaan. Moksasiini on hyvin yksinkertainen, piirakanmuotoinen nahanpala, jonka reunat kurotaan jalan päälle nyörin avulla. Lasse olisi mieluusti ulkona paljain jaloin, mutta hän kertoo valitettavan usein törmänneensä metsissä sammalten alla oleviin piikkilankoihin. Moksasiinit suojaavat jalkoja, mutta kosketus maahan kuitenkin säilyy.

ARVOMAAILMA

Kokeilunhalu

Lassen mielestä monet käsityöläisten ammattikunnat haluavat tietien tahtoen pönkittää omaa osamisalettaan esittämällä asiat tarpeettoman monimutkaisina tai korostettuina. Oman kokemuksensa mukaan hän on päässyt hyvin pitkälle pelkällä maalaisjärjellä. Rukki oli hänen ensimmäinen varsinainen puusepäntönsä, jota tehdessään hän harjoitteli samalla taltan käyttöä ja vinoja porauksia. *”Kävi ystävänä joka oli kouluttautunut puusepäksi, ja sano et ei hän olis saanut tuota tehtyä, siis jonkin jakkaran kyllä, mut tuo.”*

Lassen mielestä ylikunnioitus pitää ihmiset erossa kädentaidoista. Ihmiset eivät uskalla lähteä kokeilemaan ajatellessaan, ettei heistä ole siihen. *”Se on vaan se että, että jotenkin minä pääsin eroon ylikunnioituksesta.”* Lasse ei pidä itseään minään taikurina, vaan korostaa avointa asennoitumista omassa onnistumisessaan. Vaikeuksien kohtaamisessa Lasse korostaa ylimitoitettun kunnianhimon puuttumista, kykyä sietää epäonnistumisia, jotka loppujen lopuksi ovat parhaita opettajia.

”Tiedon monopolisointi on minusta yksi tämän ajan syöpä.” Lassella on ollut kokemusta vanhoista käsityötaitojen osajista, jotka eivät ole suostuneet paljastamaan käyttämiään menetelmiä. He ovat pitäneet tiedon itsellään siinä pelossa, että joku toinen pääsisi taloudellisesti hyötymään heidän kustannuksellaan. Lassen mielestä kirjallisuuskin, sen lisäksi että se vaikenee, antaa harhauttavia tietoja. Asiat on selitetty hyvin monimutkaisina ja teksti on täynnä kaikenlaista lisuketietoa, joka *”sumuttaa sen mielen joka haluaa niinku kokeilla”*. Esimerkkinä hän mainitsee nahnan parkituksen annettun kiellon kuivattaa nahka ennen muokkausta.

Harhaanjohtava tieto ei säily silloin, kun ihminen tekee omia kokeiluja. Liian tarkka perinteen vaaliminen on Lassen mielestään kehitykselle haitallista. Lasse ei kaiha nykyajan ja perinteen yhdistämistä, sillä tieto on kehittyvä laji: *”koska ei se mitä ennen oli oo välttämättä niin viisasta”*. Lasse sanookin olevansa täysin pragmaattinen. Mikäli hän löytää entistä paremman keinon, hän ottaa sen heti käyttöön. Lasse korostaa omaa ajattelua ja kokeilua luovien ratkaisujen synnyssä.

Lassen mielestä virhekokemukset ovat erittäin hyödyllisiä. Hänen mielestään ei ole hyvä, että nykyinen koulutusjärjestelmä pyrkii mahdollisimman nopeasti johdattamaan ihmisen tietämättömyydestä tietoon omalla kapealla alallaan. Virhekokemukset ja niiden aiheuttamat prosessit, jotka voisivat auttaa ratkaisemaan monia eteen tulevia ongelmia, jäävät läpikäymättä. Monialainen elämä on Lassen mukaan suuri rikkaus. Yksipuolisuus aiheuttaa hänen mielestään tuottavuuden alentumista ja vireyden laskua. Kapeat osaamisalueet aikaansaavat riippuvuussuhteen, joka tekee ihmiset helpommin hallittaviksi.

Riippumattomuus

Omavaraisuus on Lasselle pelkkä väline yhteiskunnalliseen riippumattomuuteen. Hän sanoo aiemmin vastustaneensa yhteiskuntaa huomattavasti nykyistä voimakkaammin ja halunneensa olla täysin sen ulkopuolella. Nyt hän kokee itsensä osaksi yhteiskuntaa omalla erilaisella tavallaan. Nykyinen yhteiskunta on Lassen mielestä hyvin salliva, koska se mahdollistaa erilaiset elämäntavat. Lasselle on tärkeää, että kaikki vastuu omasta olemisestaan on hänellä itsellään. *”Tämä on vaikuttanut minuun hyvin paljon, eli mihin mä joudun osallistumaan vastoin tahtoani, toiset päättää, ja siitä, tästä näkökulmasta syntyi se että mä halusin saada takaisin kaikki nämä vastualueet, jotka me ollaan delegoitu toisille.”*

Täydelliseen riippumattomuuteen pyrkimisessä on omat vaikeutensa. Lääkärien apuun turvautumisen on Lasselle epämieluisaa, joten hänen on vaikea mennä paikalliseen terveyskeskukseen vaikeakin vammaa hoidattamaan. Nykyään hän kertoo vapautuneensa huomattavasti ulkomaailman suhteen. Ennen hän ei halunnut olla tekemisissä lehdistön kanssa, koska painotuotteet kuluttavat ympäristöä. Parin viime vuoden aikana hänestä on tehty muutamia lehtijuttuja ja tv-dokumentteja. Hänellä on vireillä myös pienimuotoista yhteistyötä Joensuun

yliopiston kanssa. Hän käy myös silloin tällöin lähistöllä sijaitsevilla kunnissa pitämässä luentoja koululaisille ja lukiolaisille.

Työtaloudellisuus

Lasse nivoo eri työt yhteen ja hänellä on useita eri töitä yhtä aikaa tekeillä. Lassen mukaan yhteen nivominen minimoi työtä, sillä muuten päivä ei kerta kaikkiaan riitä kaiken työn tekemiseen. Hänen mielestään on oltava valmis tinkimään huippulaadusta, jotta aika riittäisi kaiken tarpeellisen tekemiseen. *”voidaan siis pitää se niinku realistiseen tasoon painettuna, ettei tee enempää kun on tarpeen”.*

Hän pyrkii käyttämään aina kaikki mahdolliset raaka-aineet ja resurssit tarkkaan, käyttäen töihinsä myös aina sen mahdollisimman ”huonon” materiaalin, joka kuitenkin vielä palvelee tarkoitustaan. *”Eli mä en yhtään ylimitoita.”* Lassella on hyvä mielikuva käytettävissään olevista raaka-aineista langoista, kankaista ja nahoista lähtien.

Lasse pyrkii toimissaan siihen, ettei mikään työ ala maistua puulta. Hän tekee hyvin erilaisia töitä, ja pitää elämän rikkautena mahdollisuutta tehdä kaikenlaista työtä raskaasta metsätyöstä villapaidan paikkaamiseen. Ennen hän sanoo joskus piiskanneensa itseään tekemään jotain työtä, mutta siitä ei ole hänen mielestään hyviä seurauksia. *”et se on tehnyt hyvin paljon vahinkoa, jos mun ajatukset ei oo enää mukana. Se on parempaa tehdä jotain muuta...”*

Monialainen elämä on rikasta, sillä työn kirjo kattaa kaikki elämän osa-alueet.

Luontosuhde

Luonnon Lasse kokee suojaavana ja jollain tapaa varjelevana. Hän ei pelkää seudulla liikkuvia susia tai karhuja. *”Mulla on vähän niinku huonompia kokemuksia autojen kanssa kun petojen kanssa (naurua)”* Lasse liikkuu luonnossa paljon: suksilla talvisin ja kesällä jalkaisin. Silloin kun hän aloitti omavaraisen elämäntapansa, hänellä oli hyvin luontoromanttisia odotuksia, mutta todellisuus osoittautui karummaksi. Hän kokee saaneensa hyvän yhteyden luontoon, ja oppineensa hyväksymään luonnon sellaisena kuin se on. *”Mut sit kun vähän niinku nöyrempi, niin sitten se avautuu.”*

Luonnon arvoa ei Lassen mielestä voi mitata rahalla. Hänellä on hyvin välitön suhtautuminen luontoon. Luonto tuottaa hänelle mielihyvää vain olemalla olemassa. *”Se on tavallaan niinku väylä.”* Luonto antaa Lasselle puitteet, joihin hän on suostunut. Lasse elää luonnon ehdoilla sen sijaan että pyrkisi muuttamaan luontoa omien tarkoituseriensä mukaiseksi. Luonto ei ole hänelle kuitenkaan mikään museo, vaan metsästä hän saa polttopuut, käsityötarpeet, tuohet ja ruokaa. Lasse ei käytä työskentelyssään koneita, joten työn jälki luonnossa on hyvin hellävarainen. Lasse sanookin pyrkivänsä olemaan luonnolle *”hyvä kaveri”*.

TULEVAISUUS

Tulevaisuudessa Lasse haluaisi säätiöittää yhdessä vanhempiensa kanssa omistamansa tilan. Hän haluaa elää omistamatta mitään eräänlaisessa vapauden tilassa. Lasse haaveilee yhteisön muodostumisesta lähiseudulle ja sanoo erakkovuosiensa olevan ohi. Erakkovuodet olivat hyödyllistä ja tarpeellista aikaa, mutta niiden anti on jo tyhjiin ammennettu. Lasse haaveilee myös omasta perheestä ja lapsista.

Lasse on kehitellyt ideaa vaihtoehtoisten elämäntapojen kokeilukentästä, jossa luontaistalouteen liitettäisiin kulttuurin kehittämistä. Yhtenä unelmana on pienen metsäyliopiston perustaminen, jossa tehtäisiin pienimuotoista luonnontieteellistä tutkimusta. Lassen mielestä on tärkeää, että tieto ja taito eivät yksinomaan vuoda ihmisten mukana maaseudulta kaupunkeihin. Hän kokee maaseudun hiljentymisen myös mahdollisuutena uudelle alulle, sillä nyky maailmassa on paljon henkistä ja taloudellista ahdinkoa. Tällainen ”elämäkokeiluverstaas” voisi olla varteenotettava vaihtoehto erilaisesta elämäntavasta kiinnostuneille. Lasse ei kuitenkaan toistaiseksi, yrityksistä huolimatta, ole löytänyt ihmisiä, joiden kanssa hän voisi toteuttaa omavaraisuutta ja jakaa elämän arkea. Hän sanoo naiivisti uskoneensa alkuvuosiensa, että rakennettuaan toimivan omavaraisalouden mallin, jossa työtä ei ole uupumiseen asti sosiaalisten kuvioiden toimiessa, ihmiset olisivat kiinnostuneet ottamaan siitä vaikutteita ja viemään asiaa eteenpäin.

Lasse ei näe omaa elämäntapaansa realistisena vaihtoehtona valtaväestölle, ellei sitten jotain suurempaa kriisiä sattuisi. Radikaalista ekologiasta kiinnostuneen marginaaliväestön ja syrjäytyneiden ihmisten osalta hän on toiveikkaampi. Lassea kiinnostaa myös työskentely ns. ongelmanuorten parissa. Hän pitääkin tärkeänä kosketuspinnan säilymisen nyky maailmaan, sillä jos kääntää selkensä sille, jää väistämättä ulkopuoliseksi.

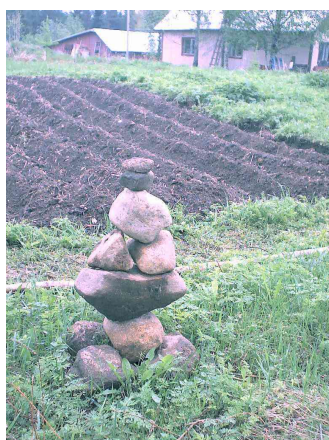
Lasse kokee omavaraisuuden olevan ainoa tapa, jolla hän voi elää. Hän ei pelkää myöskään yksinäistä vanhuutta, vaan uskoo pysyvänsä terveenä vanhoille päivilleen asti ja kuolevansa ”saappaat jalassa”.

Lähteitä:

Meriläinen, P. 2003. 11 vuotta Valtimolla. Ylä-Karjala 25.2.2003, 6.

Oinaala, S. 2003. Bittinikkarin omavarainen elämäntapa. Karjalainen 14.12.2003, 17.

(Lyhennelmä Marian käsityötieteen proseminarityöstä, Joensuun yliopisto, kevät 2004)

Marjasadon säilytys ilman sokeria

Voisimme luulla, että kaikki marjojen säilytyksestä on jo keksitty ja uusia menetelmiä löydetään korkeintaan monimutkaisten tieteellisten tutkimusten pohjalta. Juuri silloin on ikiliikkujien keksijöiden ja muiden kotikutoisten kokeilijoiden tilaisuus pistää sormeensa soppaan. Keksin marjasäilönnän ilman sokeria ja sterilointia sattumalta.

Pieneliöt pilaannuttavat

Poikana vietin paljon aikaa mikroskoopin äärellä tutkimassa bakteereja ja muuta paljaalta silmältä kätkeytyä. Keräsin näytteitä mistä tahansa, mikä lupasi uutta katseltavaa. Kasvatin pieneliöitä maljakoissa ja pulloissa. Siihen tarkoitukseen minulla oli pöydällä kaksi pulloa täynnä vettä kylän lähellä olevasta lammikosta. Seisotin niitä pitkään, välillä tarkastelin herääkö bakteerielämää eloon. Toista pulloa huljuttelin aika ajoin, toinen unohtui ja seisoi pöydän nurkassa. Siivotessani havaitsin jotain, joka johti minut yli 10 vuotta myöhemmin kokeilemaan toisenlaista säilytysmenetelmää. Unohtunut pullo muodosti - kuten arvata saa, pahanhajuisen paksun kalvon veden pinnalle. Se oli sitä tavoiteltua bakteerielämää. Mutta vesi pullossa, jota olin välillä ravistellut, pysyi kirkkaana. Johtopäätös tässä tapauksessa oli, että liike esti bakteerien kasvun.

Havainnoista tekoihin

Kun myöhemmin ajattelin, että tämä saattaa toimia marjojenkin kanssa, aloin tehdä koesarjoja. Murskasin marjat ja suljin ne kierrekansipurkkeihin ja käänsin niitä päivittäin viileässä paikassa ylösalaisin. En kuumentanut purkkeja tai marjoja ollenkaan. Tulokset olivat lupaavia: marjat säilyivät hyväntuoksuisina eikä vatsanpuruja ilmaantunut. Valitettavasti makeus oli kärsinyt ja käymisilmiötä oli esiintynyt, mikä toisinaan suomalaisia ei useinkaan pahemmin häiritse. Purkkien kääntely ei näköjään tepsinyt hiivaan, mutta muihin pilaannuttaviin tekijöihin kyllä. Survotuissa, mutta kuumentamattomissa marjoissa solutoiminta jatkuu, mikä kuluttaa sokeria. Siitä syystä

puolukkasurvus muuttuu talven aikana happamammaksi. Siinä ei ole kyse hiivan toiminnasta, koska hiivat eivät selviä puolukan kirpeistä hapoista. Utelias kotiviinin valmistaja saattoi tämän huomata.

Purkkien kääntelymenetelmä

Läpimurto tuli seuraavalla menetelmällä, joka on ilahduttanut minua ja muita jo 15 vuoden ajan sadoilla kiloilla hyvänmakuisia ja luonnonmakeita marjoja. Siinä ryöppään marjat, eli kiehautan marjat noin minuutin verran, mikä lyhyisyydessään ei kuitenkaan vastaa umpiointia tai sterilointia. Ja tarkat ohjeet tulevat nyt:

Kiehautan vähän vettä, johon kaadan kokonaiset marjat. Lyhyen ryöppäyksen jälkeen, joka pysäyttää solutoiminnan, kauhon reikäkauhalla marjat purkkiloihin piripintaan asti täyteen ja suljen ne kierrekansilla. Jäähdytyksen ajaksi käännän ne kansi alaspäin. Alipaineesta sisäänpäin painunut kansi auttaa tarkkailemaan säilytyksen kulkua. Purkit, joiden kansi vuotaa, käytän ensimmäisinä. Kun marjoja ryöppää, nestemäärä kattilassa lisääntyy. Käytän sitä seuraavaan erään, sillä haluan säilöä marjoja eikä vettä. Purkkeihin siirrän marjojen lisäksi vain sen verran mehua, että seuraavaan ryöppäykseen jää riittävästi mehua. Ryöppäys saa kestää pidempään, jos marjoja on paljon verrattuna mehuun jossa ryöppää. Purkkeja siirrän viileään hyllyille ja käännän ensimmäisen viikon aikana päivittäin ylösalaisin, niin että kansi ja pohja näyttävät vuoronperään ylös. Toisella viikolla riittää jo joka toinen päivä ja kolmantena joka kolmas päivä ja niin edespäin. Vuoden vanhat kaipaavat enää kääntelyä kerran kuussa tai harvemmin. Ei se mitään jos kääntelyn vuorot eivät toteudu prikulleen. Tärkeintä marjojen säilyvyyden kannalta on ensimmäisten viikkojen käsittelyt. Syön tällä hetkellä vieläkin erinomaisia mustaherukoita, joita säilöin kolme vuotta sitten, jolloin sadon paljous rupesi jo koettelemaan hermojani. Marjastuksen aikaan tulee sen verran ainesta, että teen säilöntähommat nuotiolla. Avotulella san ryöppäysmehun nopeasti uudelleen kiehumaan ennen kuin upotan seuraavan ämpärin marjoja ison 25- litran pataan.

Kehotan aloittamaan pienillä määrillä ja seuraamaan, onko onnistuttu. Purkkien sisältö on minulla mennyt pilalle ainoastaan silloin, kun yritin selvittää miten tiheään purkkeja on käänneltävä.

Lisää tutkittavaa

Mustikkaa, lakkaa, mansikkaa, vadelmaa ja herukkaa olen onnistuneesti säilönyt. Yleensä suostun eri makujen sekoitukseen siitä syystä, että käytän samaa ryöppäysmehua eri marjoille. Marjoista mustaherukka tuntuu antavan vähiten anteeksi unohtelun. Omena jostain syystä vaatii enemmän . huolta ja tutkimukseni ovat vielä kesken. Vastuuta teidän tuloksista en voi tietenkään ottaa. Tuloksia voi vielä varmistaa yhdistelemällä hyvin säilyviä marjoja kuten puolukkaa ja lakkaa huonommin säilyvien kanssa. Omenahillo hyötyy jo pienestä määrästä puolukkaa. Niiden sadon eriaikaisuudesta johtuen voi oikein hyvin käyttää edellisen vuoden ylijäämä- puolukoita. Puolukkasurvoksen teossa en enää heilauta nuijaa, vaan annan ryöppäyksen rikkoa marjat. Ne säilyvät mehuissaan kuten tavanomainen survos avoastioissa ja säilyttävät makeutensa.

Paljon tietoa piilossa

Uskon, etten ole oikeasti keksinyt tätä menetelmää. Olen melko varma, että kenties jo kivikausi-ihmiset tiesivät tästä tavasta säilöä, sillä se toimii myös rajoitetusti avoastioissa. Silloin kääntely on hieman huono ratkaisu ja se on syytä korvata säännöllisellä ja tiheällä hämmentämisellä.

Suomen valtio julkisti talvisodan kynnyksellä kirjasen, jossa se kehotti kansalaisia varautumaan ankaraan talveen ja kartuttamaan ruokavarastoja luonnon antimista. Marjan säilönnässä mainittiin erinäiset apukemikaalit ja sokeri, joista oli pulaa. Jos tieto marjojen säilönnästä ilman sokeria olisi ollut, se olisi todennäköisesti lukenut kirjasesta. Miten tällainen tieto voisi tuhoutua? Ehkä sen kautta, että useimmat minun näkemät vanhat säilöntäoppaat olivat sokeriteollisuuden julkaisemia.

Marjapurkit säilyvät kääntelemällä

Kirjassa käytettyjä kirjoituksia saa käyttää ja levittää vapaasti.

”Elämämme perusteista” -kirjoituksesta on olemassa käännösversioita saksaksi, englanniksi ja venäjäksi. Niitä ja lisämateriaalia saa päivitettyinä tekijältä tai voi ladata osoitteesta www.rihmasto.fi/artikkelit.

lj.nordlund@gmail.com

Tekninen edistys ja kulutusyhteiskunta ovat illuusioita, joista voi vapautua!

Kirjoituksessaan Lasse Nordlund havainnoi ja pohtii omavaraista elämää. Hän on asunut yli kymmenen vuotta rahatalouden ulkopuolella viljellen ja keräillen ravintonsa ja valmistaan itse vaatteensa alusta asti, kylvämällä pellavansiemenet ja rakentamalla rukiin. Kokemuksiensa perusteella hän tekee teräviä havaintoja ihmiskunnan suhteesta luontoon, energiaan, rahaan ja työhön.

”Voimakas halu osallistua yhteiskunnan rakentamiseen törmäsi kalvaviin omantunnonkysymyksiin: voinko olla mukana kehittämässä yhteiskuntaa, jos koen, että se rakentuu tyhjän päälle? Omavaraisuudesta tuli minulle synonyymi omatunnonvapaudelle. Kaiken tarvitsemani itse tuottaminen lupasi minulle mahdollisuuden valita sydämeni pohjalta, mihin työpanostani kohdentaisin. Harjoitin omavaraista elämäntapaa vuosina 1992-2004 Valtimolla Pohjois-Karjalan pohjoisosassa. Yllätyin siitä, miten vähäiseksi riippuvuus rahasta voi kehittyä: 30-50 euroon vuodessa.” (Lasse Nordlund)

Kirja sisältää myös Maria Dorffin kuvauksen Lasse Nordlundin opettelemista ja käyttämistä ikiaikaisista käsityömenetelmistä sekä kumouksellisen marjojen säilöntätavan, joka ei vaadi sokeria tai muita lisäaineita.

Teos on tärkeä puheenvuoro ajassa, jossa yli puolet maapallon väestöstä asuu kaupungeissa. Metsän ja maaseudun harventuessa myös ihmismieli harventuu ja erkanee kauemmaksi luonnollisesta tilastaan. Pyrkimällä kokonaisvaltaiseen, omavaraiseen elämään on Lasse Nordlund esittänyt meille haasteen Henry David Thoreaun hengessä.

